

AIGÜES ENCANTADES

JOAN PUIG I FERRETER

EL GUST PER LA LECTURA
2021 – 2022

Quadern de l'alumnat

EL GUST PER LA LECTURA 2021 – 2022

Batxillerat

Quadern de l'alumnat

Departament d'Educació

Sub-direcció General de Plurilingüisme

Servei de Suports i Recursos Lingüístics

Josep Artigas Prous

Atès el caràcter docent d'aquesta publicació, per a la citació de fragments de textos d'altri i la reproducció de fotografies procedents d'obres publicades (de les quals se cita adequadament la font i el nom de l'autor) ens acollim al dret de citació reconegut a l'article 32.1 del Text refós de la Llei de propietat intel·lectual, aprovat pel Reial decret legislatiu 1/1996, de 12 d'abril, i a l'article 10.2 del Conveni de Berna per a la Protecció de les obres literàries i artístiques, de 9 de setembre de 1886; i, per tant, està exempt de la necessitat d'autorització i abonament dels drets d'autor.

Els continguts d'aquesta publicació estan subjectes a una llicència de Reconeixement-No Comercial-Compartir Igual 4.0 Internacional de Creative Commons. Se'n permet còpia, distribució i comunicació pública sense ús comercial, sempre que se n'esmenti l'autoria i la distribució de les possibles obres derivades es faci amb una llicència igual que la que regula l'obra original.

La llicència completa es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/deed.ca>.

Taula del contingut

1	Introducció	1
1.1	Estructura del quadern	2
1.2	Tipologia d'activitats	2
GUIA DE LECTURA		4
2	Abans de la lectura	5
2.1	Contextualització	5
2.2	Expectatives de lectura	8
3	Durant la lectura	9
3.1	Primer acte	9
3.2	Segon acte	12
3.3	Tercer acte	13
4	Després de la lectura	15
4.1	Visió de conjunt	15
4.2	Aprofundiment	16
BIBLIOGRAFIA, WEBGRAFIA I VIDEOGRAFIA		20
A	Obres citades de Joan Puig i Ferrerter	21
B	Bibliografia	22
C	Webgrafia	24
D	Videografia	25
ANNEXOS		26
E	Cronologia de Joan Puig i Ferrerter	27
F	Biografia de Joan Puig i Ferrerter	30
F.1	Turbulències (1882-1904)	30
F.2	Cercant el camí (1904-1931)	32
F.3	Un cert equilibri (1931-1940)	34
F.4	Afany (1940-1956)	36
G	Textos complementaris	38
G.1	«Als amics», d'Antoni Isern	38
G.2	Una crítica a <i>La Escena Catalana</i>	39
G.3	Una crítica a <i>De Tots Colors</i>	40

Índex de figures

E.1	Plaça Major de la Selva cap a 1900	27
E.2	Joan Puig i Ferrerter l'any 1908	27
E.3	Joan Puig i Ferrerter amb la seva filla Pilar	28
E.4	Coberta de <i>Servitud</i> (1926)	28
E.5	Coberta de <i>Vida interior d'un escriptor</i> (1928)	28
E.6	Joan Puig i Ferrerter en un míting	29
E.7	Puig i Ferrerter a París amb Pilar	29
F.1	El molí de Batistó, Alcover	30
F.2	Joan Puig i Ferrerter en la joventut	31
F.3	Joan Puig i Ferrerter cap a 1910	32
F.4	Joan Puig i Ferrerter cap a 1920	33
F.5	Joan Puig i Ferrerter cap a 1930	35
F.6	Joan Puig i Ferrerter a l'exili	36

Introducció

1

Joan Puig i Ferrer tenia vint-i-cinc anys quan va escriure *Aigües encantades* a Alcover, un drama que fou estrenat al Teatre Romea, de Barcelona, la nit del 22 de març de 1908, per la Companyia de Jaume Borràs, set mesos després que el seu autor l'hagués acabat. El dia 25 de novembre d'aquell mateix any va estrenar *La dama enamorada*, al Teatre Novetats, sota la direcció d'Adrià Gual. Amb aquestes dues peces, Puig i Ferrer culminava el seu ofici d'autor dramàtic i se situava com una de les figures centrals del teatre modernista. Dins d'aquest moviment, *Aigües encantades* pertany al teatre d'idees, és a dir, a un conjunt d'obres compromeses ideològicament, d'esperit reformista i progressista, que subordinen l'estètica i els elements dramàtics a l'eficàcia didàctica de la peça, i cerquen abans que altra cosa l'exposició d'un conflicte per desvetllar la consciència de l'espectador i, en darrer terme, la transformació de la societat. En el cas d'*Aigües encantades*, el conflicte gira al voltant de l'aprofitament d'unes aigües: en un poble de la muntanya tarragonina, la sequera arruïna les collites any rere any, malgrat l'existència d'uns gorgs abundosos que podrien resoldre el problema; el conflicte es planteja amb l'arribada al poble del Foraster, un jove enginyer amic d'una jove de la vila, Cecília Amat, que estudia a ciutat, el qual proposa una solució mecànica —moderna— al problema de l'aigua mitjançant l'anàlisi científica de la problemàtica, que col·lideix frontalment amb la resposta popular —tradicional— basada en la confiança en la gràcia divina. L'esquema prové clarament d'*Un enemic del poble*, una obra del dramaturg noruec Henrik Ibsen estrenada l'any 1883, però Puig i Ferrer no es va limitar a adaptar aquest drama a la pròpia realitat, sinó que va saber complicar l'acció dramàtica amb un segon conflicte entre Cecília i el seu pare, en paral·lel amb aquest primer, que densifica *Aigües encantades* i la converteix en una de les peces més rellevants del teatre regeneracionista català.

La personalitat literària de Puig i Ferrer va més enllà del teatre modernista i, si avui dia, fora dels plans d'estudi, encara se'l recorda, és gràcies sobretot a la seva obra narrativa, llevat segurament d'*Aigües encantades*, un drama que poc o molt no ha desaparegut mai de l'escena professional catalana i que ha gaudit sempre de la preferència i la dedicació del teatre amateur. Nascut a la Selva del Camp l'any 1882, en la seva primera joventut va escriure poesia per damunt de tot, després es va dedicar al teatre, a partir de 1904, tot coincidint amb un moment que el Modernisme arribava a la seva culminació i no trigaria a iniciar la davallada, i d'ençà de 1924 es va consagrar gairebé en exclusiva a la narrativa, a través d'un període històric convuls, fins a la seva mort l'any 1956 a París. La vida de l'escriptor selvatà constitueix una epopeia digna d'un heroi modern, contradictori i obstinat, que ha de desplegar tota la seva voluntat per superar les adversitats que la fatalitat li posa al camí i les quimeres que ell mateix es crea, i assolir així el seu destí; i el caràcter del personatge —somiós, passional i orgullós— ens fa pensar en algun dels turbulents protagonistes de Fiódor Dostoievski, com si aflorés d'*Humiliats i ofesos*, *Apunts del subsòl* o bé *Els germans Karamàzov*. No es estrany, doncs, que la pròpia biografia constitueixi el material principal i fonamental de la seva obra literària. Domènec Guansé va afirmar que les millors pàgines de Puig i Ferrer són aquelles

1.1 Estructura del quadern	2
1.2 Tipologia d'activitats	2

en què no inventa: quan la imaginació no treballa, podem afegir nosaltres, i l'autor ens mostra la realitat consubstancial amb els seus personatges, fins i tot la més íntima i dolorosa, lliure de tota simulació.

1.1 Estructura del quadern

El quadern s'estructura en tres parts, a banda del material de referència i de consulta i dels annexos, d'acord amb les fases del treball que realitzareu: abans, durant i després de la lectura. «Abans de la lectura» són activitats per informar-vos del context històric i literari de l'obra i per determinar les expectatives de lectura a partir del paratext del llibre i d'un tràiler de la representació del drama al Teatre Nacional de Catalunya, mentre que «Durant la lectura» reuneix les activitats de comprensió del text i d'identificació de les idees principals, de creació d'inferències i d'establiment de relacions significatives. Per acabar, «Després de la lectura» recull les activitats de recapitulació, aprofundiment i connexió amb altres obres i d'organització i realització d'activitats col·lectives.

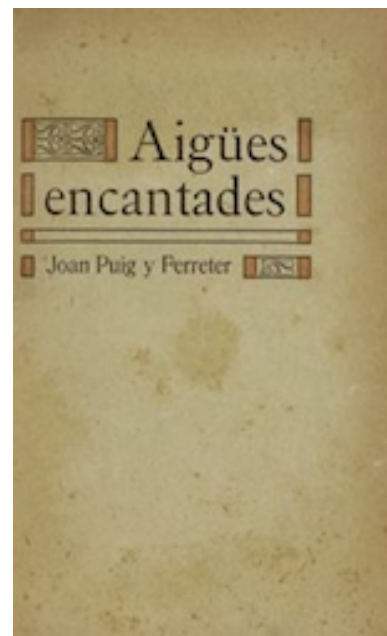
Malgrat que l'ordre de les activitats dintre de cada part no és en general consecutiu i es deixa, doncs, al criteri de cada grup classe el seu desenvolupament, algunes activitats demanen la realització prèvia d'una altra, cas que trobareu assenyalat adequadament. Se situen dins d'un requadre groc els recursos que es proposen per realitzar cada activitat i, al marge dret, en un requadre verd, el tipus d'activitat i, si s'escau, les recomanacions.

Pel que fa als annexos, trobareu en primer lloc una cronologia de la vida de Joan Puig i Ferrerter i, tot seguit, una ressenya biogràfica, a la qual es dedica una certa extensió perquè és un escriptor, com ja s'ha afirmat, en qui l'obra literària i la trajectòria vital són indiestriables, fins i tot en drames com *Aigües encantades*, en què aquest lligam no resulta aparent. S'acompanya aquest annex amb cites de les obres de l'autor de la Selva del Camp. Després, s'hi reproduïxen una poesia d'Antoni Isern i dues crítiques de l'estrena de la primera posada en escena la peça, que són necessàries per realitzar algunes de les activitats proposades.

1.2 Tipologia d'activitats

En la confecció de les activitats, s'ha partit del pressupòsit que l'alumnat disposa dels coneixements generals d'història de la literatura catalana que s'ensenyen a la matèria de Llengua Catalana i Literatura als cursos de l'ESO i al primer curs del Batxillerat, així com els d'història general que es tracten a les matèries de l'àmbit de les ciències socials. En aquest sentit, les activitats se centren primordialment en *Aigües encantades* i en els anys de joventut de Puig i Ferrerter, quan va escriure la seva producció teatral modernista. S'ha optat per activitats competencials i cooperatives, més que per preguntes concretes. Per tant, tampoc s'ha donat predomini al nombre d'activitats per damunt de la complexitat, i s'ha procurat evitar, quan ha sigut possible, les estrictament individuals, però sense obviar-les completament.

Pel que fa al tipus d'activitat, s'han agrupat en els ítems següents: cerca, selecció i integració d'informació; interpretació, reflexió i comprensió; comparació d'obres i autors; producció i síntesi. A la Taula 1.1 es compendien totes les activitats d'acord

amb aquests tipus. Per altra banda, es proposa la creació i el desenvolupament d'un quadern de bitàcola del grup classe durant tot el procés de lectura de l'obra, on es puguin incorporar les tasques a mesura que es realitzen. L'eina Classroom de Google és prou coneguda i pot fer aquesta funció perfectament. Al quadern, assenyalo les activitats que s'hi poden agregar amb una estrella.

Activitats	Abans	Durant	Després
D'interpretació	1, 2, 9, 11	19, 21, 25, 26	36, 38, 39, 41
	12, 13, 14	28, 31, 34	45, 47, 48
De cerca	5, 7, 10	19, 24	43
De producció	1, 2, 5, 6	15, 16, 18, 20, 21, 23	38, 43, 45
	7, 8, 14	27, 28, 32, 33, 34	47, 49
De comparació	10, 13	17, 31	39, 44, 46
De síntesi	3, 4	22, 29, 35	37, 40, 42, 50, 51

Taula 1.1: Tipologia d'activitats

GUIA DE LECTURA

Abans de començar la lectura d'*Aigües encantades*, proposem un conjunt d'activitats per situar l'obra i el seu autor, Joan Puig i Ferrer, en el seu context històric i literari, i unes altres activitats sobre les expectatives de lectura a partir dels elements paratextuals del llibre i dels tràilers de dues representacions de l'obra. Pel que fa a aquest segon punt, com que es troben diverses edicions disponibles al mercat, únicament assenyalo els elements de la coberta comuns a aquestes edicions.

2.1 Contextualització

- 1 Mireu el documental «El Modernisme, bellesa amb llums i ombres» i poseu en comú les idees i els esdeveniments que haureu apuntat. Es tracta d'obtenir una visió de conjunt del moviment artístic en què s'insereix *Aigües encantades*.

Recurs

En aquest [enllaç](#) podeu visualitzar «El Modernisme, bellesa amb llums i ombres», un documental (28:04) sobre aquest moviment emès per Betevé.

- 2 Per fer presents els coneixements que ja teniu del Modernisme català, serà positiu llegir l'article «Viure del passat», que Jaume Brossa va publicar a *L'Avenç* l'any 1892 i que va esdevenir un dels textos fundacionals del moviment. És un article escrit en ocasió de la commemoració del descobriment d'Amèrica: a partir de la desmitificació d'aquesta celebració, Brossa proposa tot un programa regeneracionista i modernitzador de la societat, que inclou el pensament, la literatura i les arts.

Recurs

En aquest [enllaç](#) trobareu, en format PDF, «Viure del passat», de Jaume Brossa, article publicat a *L'Avenç*, any IV, núm. 9, setembre de 1892, pp. 257-264.

- 3 El teatre modernista, com tot el Modernisme en general, presenta un conjunt molt divers d'influències estètiques i d'autors —simbolisme, decadentisme, Henrik Ibsen, Maurice Maeterlinck—, de corrents ideològics i de pensament —regeneracionisme, esteticisme, Friedrich Nietzsche i el vitalisme— i d'etapes històriques. Per obtenir una visió de conjunt del teatre modernista i de la seva complexitat, prepareu dues sessions d'**exposicions**, que desenvolupareu amb el guiatge del docent, a partir d'exposicions en parelles o bé en grups reduïts.

Recursos

- No limiteu la recerca als recursos digitals i feu ús de les biblioteques, on trobareu la informació més aprofundida sobre els temes que ens ocupen

2.1 Contextualització	5
2.2 Expectatives de lectura	8

Activitat d'interpretació i producció

Resposta oberta.

Activitat d'interpretació i producció ★

Feu-ne una lectura conjunta, en veu alta, guiada per la docent. Mentre llegiu, es pot escriure un **decàleg** de les actuacions que cal emprendre d'acord amb l'article, i així obtindreu un autèntic programa d'acció modernista.

Activitat de síntesi ★

Seqüència de l'activitat:

1. La docent divideix el tema en blocs de contingut i els assigna a cada grup d'alumnes.
2. Els grups cerquen informació sobre el seu bloc de contingut.
3. Els grups preparen un guió i tot el material que es necessitarà per a l'exposició.
4. Es fan les exposicions a classe, que duraran previsiblement més d'una sessió.
5. Es recull tot el material generat al quadern de bitàcola.

en les diverses històries de la literatura catalana i universal que hi ha publicades, per exemple a Ariel, Edicions 62 i Gredos.

- ▶ **El Modernisme**, de Fina Figuerola, ofereix una bona visió del moviment, la seva evolució i els seus principals autors.
- ▶ **La poesia modernista, un ventall d'estètiques**, de Llorenç Soldevila, presenta un resum dels corrents estètics europeus que influiran en el Modernisme.
- ▶ **La prosa modernista, un concepte polièdric**, de Lluïsa Julià, mostra algunes característiques de la prosa modernista que també trobem en el teatre.

- 4 Per acabar de construir aquesta visió general del teatre modernista i dels seus corrents, prepareu **pòsters** de diferents dramaturgs i exposeu-los a classe. Us proposo tot seguit un conjunt d'autors. Alguns són més coneguts que altres, n'hi ha que també van dedicar-se a altres gèneres, i pertanyen als dos corrents del teatre modernista. Després de la presentació de tots els pòsters, tindreu una perspectiva completa i precisa dels dramaturgs modernistes.

- ▶ Santiago Rusiñol
- ▶ Emili Tintorer
- ▶ Frederic Pujulà
- ▶ Adrià Gual
- ▶ Ignasi Iglésias
- ▶ Joan Torrendell
- ▶ Felip Cortiella
- ▶ Juli Vallmitjana

Recurs

Us recomano que realitzeu pòsters digitals, de manera que pugueu usar diversos formats i allotjar els pòsters al quadern de bitàcola. **Canva** és una eina gratuïta que disposa de moltíssims dissenys predefinits per realitzar pòsters.

- 5 La vida de Joan Puig i Ferrer és una autèntica epopeia: la història d'un personatge que es construeix a si mateix, contra les fatalitats que la vida li imposa i les quimeres que ell mateix es crea, per esdevenir escriptor. Prepareu una **línia de temps** amb les dades principals de la vida de Puig i Ferrer, a partir de la biografia que teniu en aquesta guia, que podeu complementar amb altres materials gràfics i fragments de les seves obres —moltes autobiogràfiques.

Recurs

Malgrat que es pot realitzar en paper, hi ha diverses eines digitals que permeten l'ús de formats audiovisuals molt diversos i allotjar, després, els pòsters al quadern de bitàcola. **Sutori** és una d'aquestes eines gratuïtes, però se'n troben altres de disponibles, com **Prezi**.

- 6 A la videografia de la guia es disposa d'enllaços a un documental sobre la infantesa i la joventut de Joan Puig i Ferrer, basat en el volum autobiogràfic *Camins de França* i produït per Canal Camp, la televisió local de la Selva del Camp. Els tres primers episodis s'ocupen dels anys que van des del seu naixement fins als vint, quan va emprendre el seu viatge a peu a França. Visualitzeu-los i després redacteu un **text descriptiu** sobre la figura de Puig i Ferrer jove. ¿Com us l'imagineu?
- 7 L'obra literària de Joan Puig i Ferrer inclou novel·les, contes, drames i monòlegs teatrals, poesia, dietaris i memòries, a banda de la seva tasca periodística. Redacteu un **llistat** del conjunt d'aquesta producció i incorporeu-lo al quadern de bitàcola de la classe. Comprovareu la diversitat i l'extensió de l'obra de l'escriptor selvatà.

Activitat de síntesi

Prepareu en parelles o bé de manera individual un pòster amb les dades sobre la vida i l'obra d'un dramaturg, que haureu buscat prèviament. Els pòsters poden contenir dades en diversos formats. Tot seguit, es mostren a classe, en comú, i es presenten després de manera individual.

Activitat de producció i cerca

Es poden presentar les diferents línies de temps realitzades i enllaçar-les al quadern de bitàcola, si no s'hi poden allotjar.

Activitat de producció

Es tracta d'una activitat creativa. Per tant, a més d'incorporar els textos al quadern de bitàcola, es poden llegir a classe.

Activitat de cerca i producció

Podeu fer l'activitat en grups reduïts.

- 8 El teatre de l'etapa modernista de Puig i Ferrer recull molts dels conflictes socials que existien a Catalunya —en general, a tota Europa— durant la darrera dècada del segle XIX i els primers decennis del XX. Es tracta de problemàtiques que apareixen a *Aigües encantades*, com la situació subordinada de la dona, l'analfabetisme de la població, les desigualtats socials fossilitzades, l'explotació de la classe treballadora, l'autarquia en el món rural, el poder secular de l'Església i l'immobilisme de la classe benestant. Escriviu una **escena breu**, amb acotacions i diàlegs, en què es faci explícita alguna de les problemàtiques que acabo de citar. Inventeu els personatges i situeu-los en el temps i l'espai que hagueu imaginat.
- 9 Per donar resposta als conflictes socials que hem apuntat a l'activitat anterior, van aparèixer moviments culturals —com el mateix Modernisme— i sobretot ideologies polítiques amb vocació de transformació social, com l'anarquisme, el marxisme i el socialisme, que van tenir una forta implementació a Catalunya i van influir de manera significativa en Puig i Ferrer durant la seva joventut. Com que ja treballau aquests temes en altres matèries, us proposo una activitat d'interpretació a partir de dos recursos que ens posaran en contacte amb la pintura de Ramon Casas. Després de veure els recursos, feu un **debat** sobre la posició social de Casas i la seva pintura. ¿És lícita la postura de Casas, artista modernista burgès, en relació als temes que tracta, atenent el seu origen social? ¿Era possible una altra actitud?

Recursos

- ▶ En aquest primer [enllaç](#) veureu un episodi (28:18) del programa *Odissees* de TV3 sobre la pintura de Ramon Casas.
- ▶ En aquest segon [enllaç](#) escoltareu un podcast (51:37) sobre la vida de la classe obrera al segle XIX, del programa *En Guàrdia* de Catalunya Ràdio. Per al propòsit de l'activitat, podeu escoltar fins al minut 17:30.

- 10 Un dels autors que més va influir Joan Puig i Ferrer en la seva joventut fou Maksim Gorki, escriptor rus d'orientació marxista, amb una obra de caire vitalista i regeneracionista. Cerqueu informació sobre aquest autor i fixeu punts de contacte amb la vida i l'obra de l'escriptor selvatà, a partir de les activitats anteriors.

Recurs

En aquest [enllaç](#) podeu llegir l'article «Gorki, los ingenieros del alma y el nuevo hombre soviético», de Javier Bilbao, publicat a *Jot Down* l'any 2018.

- 11 Henrik Ibsen i Maurice Maeterlinck són els dramaturgs europeus que van gaudir de major reputació i audiència en el teatre modernista a Catalunya. En aquest sentit, *Aigües encantades* és un drama que presenta molts paral·lelismes amb *Un enemic del poble* d'Ibsen. A fi de veure que aquestes obres ens continuen interpel·lant en l'actualitat i que encara parlen dels nostres problemes, visualitzeu l'entrevista que trobareu al recurs de l'activitat i busqueu exemples en el món actual dels conflictes, els comportaments i els problemes que planteja Ibsen a la seva obra.

Recurs

En aquest [enllaç](#) podeu visualitzar una entrevista (05:02) a Pere Arquillué en ocasió de la representació d'*Un enemic del poble* d'Ibsen al Teatre Lliure (2014).

Activitat de producció

Es tracta d'una activitat creativa. Per tant, a més d'incorporar els textos al quadern de bitàcola, resultarà molt interessant fer-ne una lectura dramatitzada a l'aula.

Activitat d'interpretació

Seqüència de l'activitat:

1. Veure i escoltar els recursos.
2. Es pren partit sobre el tema plantejat i s'apunten de forma individual els arguments i les objeccions.
3. Es fan dos grups d'acord amb la postura mantinguda.
4. Cada grup elabora el guió de les idees que vol defensar a partir dels apunts dels seus membres.
5. Es fa l'exposició inicial, per fixar les postures sobre el tema.
6. Es desenvolupa el debat, tot argumentant i confrontant opinions.
7. Es resumeixen les postures finals, amb modificació o no d'opinions.
8. La docent, com a moderadora, resumeix les postures i tanca així el debat.

Activitat de cerca i comparació

Resposta oberta. L'activitat es pot realitzar en grup reduït i generar debat dintre del propi grup.

Activitat d'interpretació

Resposta oberta. Podeu preparar un **debat** en què es facin explícits a l'aula alguns dels problemes actuals des de la perspectiva de la joventut.

2.2 Expectatives de lectura

- 12 Dels elements paratextuals que hi ha en una coberta, les editorials sempre en destaquen el títol: com a reclam de compra si és una obra reconeguda o bé com a motiu suggeridor que desperti l'interès, si no ho és. Els editors sempre busquen títols que permetin al lector avançar els continguts. ¿Què us suggereix *Aigües encantades*? Tingueu en compte la importància simbòlica de l'aigua estancada tot al llarg de la tradició literària i artística occidental.

Recurs

Per exemple, «*Ophelia*», del pintor preraphaelita John Everett Millais.

- 13 Compareu les quatre cobertes d'*Aigües encantades* que trobareu tot seguit. Tingueu en compte els elements gràfics, la seva pertinència i les diferències significatives. Distingiu també les estratègies comunicatives, en particular entre la coberta estrictament textual i les altres tres. ¿Quina us sembla millor? ¿Per què? No us deixeu portar immediatament per les imatges i llegiu els textos que incorporen. ¿Quina comunica més informació? Per fer-ho millor, amplieu les imatges.

Recurs

- 14 En el teatre, un tràiler és una successió filmada d'escenes que s'usa per promocionar una obra. El possible espectador, en visualitzar el tràiler, crea per a si mateix un conjunt d'expectatives sobre l'obra en qüestió. Mireu els tràilers que teniu com a recurs, creeu un **llistat** d'expectatives i poseu-los en comú.

Recursos

En aquest [enllaç](#) podeu visualitzar un tràiler (00:51) de la representació d'*Aigües encantades* al TNC (2006), i en aquest [altre](#), un tràiler (04:10) de la representació de la mateixa obra pel Grup Escènic Casino (2009).

Activitat d'interpretació

Resposta oberta. **Reflexió individual**, que es reprèn a l'Activitat 36.

Activitat d'interpretació i comparació

Resposta oberta. **Reflexió individual**. Podeu posar en comú, tot seguit, les reflexions i generar debat.

Activitat d'interpretació i producció ★

Resposta oberta.

Comencem la lectura d'*Aigües encantades*. Les activitats que trobarem en aquesta secció fan referència a la comprensió del text, el reconeixement dels principals conflictes i de les idees que vehiculen, la creació d'inferències i l'establiment de relacions entre les parts.

3.1 Primer acte	9
3.2 Segon acte	12
3.3 Tercer acte	13

3.1 Primer acte

- 15 Alcover és la població on hem de situar l'acció d'*Aigües encantades*. Alguns dels espais alcoverencs hi apareixen: els gorgs, l'ermita, el Calvari, les Tres Creus, el portal d'Avall, el Raval, l'hostal i la carretera a la part baixa de la població. Ara bé, els espais escènics que l'espectador percep directament són dos: la sala principal de la casa de Pere Amat i el pati de la casa del pastor Romanill. Les acotacions inicials ens mostren aquesta sala on es desenvolupa tot el primer acte. En el teatre contemporani, resulta habitual que el director faci canvis substantius en l'espai durant la posada en escena de drames tradicionals: objectes escènics, decorats, vestuari, època històrica, llocs, tot plegat pot ser objecte de modificació. Imagineu un nou espai per a l'obra i redacteu les **acotacions** del primer acte, posant esment als elements que acabo de citar.
- 16 A l'escena inicial d'*Aigües encantades*, abans de la irrupció del mestre Vergés, trobem Cecília llegint, asseguda a prop del balcó de la sala. La imatge d'una noia concentrada en la lectura és recurrent en la història de la pintura occidental. La lectura es presenta com una activitat íntima, en què la dona abandona qualsevol altra acció, concentrada en la tasca lectora, i mostra, així, la seva vida intel·lectual, en contraposició al paper que tradicionalment se li ha assignat. Possiblement és aquesta excepcionalitat fins ben entrat el segle XX el fet que explica l'atracció de l'artista —i de l'espectador— per la imatge de la dona lectora. Si sumem que l'artista es situa en una posició exterior, de manera que la dona no coneix que és observada, obtenim aquesta imatge tan íntima i evocadora. Pel que fa a la tensió dramàtica, la figura de Cecília llegint actua de ganxo (*hook*) per capturar l'atenció del lector o de l'espectador —en contraposició, observeu l'escena inicial del tercer acte, on Juliana es troba en la mateixa posició que Cecília, asseguda davant del balcó, però amb el cap acotat, sense fer res—, al mateix temps que ja ens la descriu com una dona instruïda. Acabeu de llegir l'acte: us fareu una idea bastant precisa de la caracterització de Cecília i veureu que hi apareix la contraposició entre instrucció i ignorància, que la noia viu en relació als seus pares. A partir d'aquestes dades, redacteu un **text argumentatiu** per proposar el títol que llegeix Cecília i formular els arguments que defensin la vostra proposta. Eviteu anacronismes: l'activitat us permetrà fer un repàs per la literatura modernista. Com a exemple: al muntatge de l'obra l'any 2005 al Teatre Nacional de Catalunya, Cecília llegia un poema del volum *Poesies* de Joan Maragall.

Activitat de producció

És una activitat de creació. Poseu els textos en comú i incorporeu-los al quadern de bitàcola.

Activitat de producció

Es tracta, novament, d'una activitat creativa. Per tant, a més d'incorporar tots els textos al quadern de bitàcola, es poden llegir a classe.

Recursos

Enllaços a alguns quadres que recullen el tema de la dona lectora:

- ▶ [La Magdalena llegint](#) (1438), de Rogier van der Weyden.
- ▶ [La lectora](#) (c. 1770), de Jean-Honoré Fragonard.
- ▶ [La lectora de novel·les](#) (1888), de Vincent van Gogh.
- ▶ [Dona llegint](#) (1908), d'Isidre Nonell.

- 17** *Aigües encantades* vehicula dos conflictes complementaris, que com veurem al final de la peça acaben confluint amb la fugida dels dos protagonistes: d'una banda, l'emancipació femenina i el procés de presa de consciència individual per part de Cecília Amat, que s'oposa principalment a la figura paterna, que hem de veure com a representant de la societat tradicional; de l'altra, la funció redemptora del Foraster, que troba l'oposició d'aquesta mateixa societat en el seu intent de racionalitzar l'ús de les aigües d'una població empobrida per la sequera. En ambdós casos, som davant de la col·lisió —tan distintiva del Modernisme— entre l'individu i la societat, dit altrament: entre la consciència individual i la multitud. Aquests conflictes donen peu a altres contraposicions ideològiques, que a Puig i Ferrer li interessa introduir a l'obra, com l'oposició entre la submissió i la igualtat en l'amor filial que destaca en la discussió de la quarta escena, entre Cecília i els seus progenitors, Pere Amat i Juliana. Feu una **comparació** de les dues postures.
- 18** En el primer acte, doncs, es presenten els dos conflictes que he apuntat a l'activitat anterior. Ara bé, mentre que el conflicte per l'emancipació de Cecília apareix ja ben definit, el que protagonitzarà al segon acte el Foraster aquí només queda apuntat, com un perill boirós que ha arribat a la població. Escriviu una **escena breu** que canviï el final de l'acte. En comptes de l'arribada furibunda de Pere Amat a casa seva a la darrera escena, on troba Juliana, Trinitat i mossèn Gregori, imagineu que hi arriben Cecília i el Foraster. ¿Què hauria passat? Encara podeu fer aparèixer Pere a la meitat de l'acció. Recordeu que podeu afegir acotacions. Si us convé per al vostre objectiu, suposeu que l'obra dura un acte i sou a l'escena final.
- 19** En l'escena que mossèn Gregori compareix a casa de Pere Amat i Juliana, on es troben també el batlle Joan Gatell i Trinitat, es fa explícita la contraposició entre la ciutat i el poble, com a nucli convivent del món rural. Es tracta d'una variació del mite de la terra alta, que tant de rendiment va donar en el Romanticisme català, segons la qual la ruralia guarda els valors de les tradició enfront dels perills que provenen de la modernitat ciutadana. No és la idealització de la muntanya com a custòdia de les virtuts ancestrals que fa el nacionalisme, malgrat que hi manté punts de contacte, sinó la visió de la ciutat com a font de les forces que volen subvertir les formes de vida tradicional, la moral catòlica, la societat en estaments, el treball agrícola, les relacions socials verticals. Prepareu una **graella** amb els fragments de diàleg que ensenyen aquesta visió.
- 20** En la seqüència central d'escenes del primer acte, Puig i Ferrer dibuixa amb traç fondo el perfil de Pere Amat, tan marcat que romandrà així fins al final del drama. És un dels antagonistes principals en ambdós conflictes. Feu la **caracterització** d'aquest personatge. Recordeu que la caracterització abasta tots els elements que permeten construir un personatge: des de la seva personalitat, que defineix uns patrons de conducta, fins a l'aspecte exterior, que inclou el cos físic i el vestuari, passant per les relacions personals, l'ofici i qualsevol altre aspecte que ressalti la seva presència a l'escenari.

Activitat de comparació

L'activitat es pot realitzar en grup reduït. Si incorporeu fragments de diàleg, les dues postures es mostraran més clarament.

Activitat de producció

Es tracta d'una activitat creativa. Per tant, a més d'incorporar els textos al quadern de bitàcola, resultarà molt interessant fer-ne una lectura dramatitzada a l'aula.

Activitat d'interpretació i cerca

Poseu en comú les graelles i incorporeu el resultat al quadern de bitàcola.

Activitat de producció

Es tracta d'una activitat creativa. Per tant, a més d'incorporar els textos al quadern de bitàcola, es poden llegir a classe.

Recurs

En aquest [enllaç](#) trobareu una explicació breu del text descriptiu. Fàcilment trobareu més recursos sobre aquest tipus textual.

- 21 L'estructura dramàtica tradicional es compon de tres actes, que segueixen l'ordre del desplegament dels esdeveniments de l'obra en qüestió: en el primer acte, la presentació del conflicte dramàtic, habitualment entre dues forces antagòniques; en el segon, el desenvolupament d'aquest conflicte fins a arribar al clímax, que constitueix el moment de major tensió; i en el tercer acte, finalment, es produeix el desenllaç que resol el conflicte plantejat. D'altra banda, una escena és una part d'un acte determinada per l'entrada o la sortida de personatges, mentre que una seqüència és una sèrie unitària d'escenes en què no hi ha canvi d'escenari. A *Aigües encantades*, com veurem en l'apartat del segon acte, Puig i Ferrer modifica aquesta estructura general, però el primer acte continua fent la seva funció tradicional. Escriviu un **guió teatral** amb les escenes i les seqüències d'aquest primer acte.

Recursos

Us proposo tres recursos per realitzar l'activitat:

- ▶ **L'elaboració del guió**, del Taller Obert sobre Creació Audiovisual (Xarxa docent eduCAT 2.0). Us explica sintèticament com escriure un guió. Resulta molt pràctic per tenir una primera visió global.
- ▶ **La forma del guió seqüencial**, de Caterina Ramon i Marta Serra (UOC). Les autores hi presenten una explicació detallada dels elements i l'estructura seqüencial d'un guió. És un mòdul docent d'un document més extens sobre el guió audiovisual, que va del teatre a la televisió, passant pel cinema, el documental i altres gèneres.
- ▶ **Les obres de VOL-RAS en guió**, de Joan Segalés (Institut del Teatre). És un recull dels guions de les obres d'aquesta companyia. Us servirà per tenir a mà un conjunt de divuit guions teatrals. A voltes, un exemple és la millor explicació.

- 22 Abans de l'entrada final de Pere Amat, atribolat violentament per l'actitud de Cecília amb el Foraster, hi ha una escena que comparteixen Juliana i Trinitat amb mossèn Gregori. Puig i Ferrer ens vol fer veure el control social que l'Església exercia tradicionalment en les poblacions rurals. Redacteu un **comentari de text** d'aquesta escena. Observeu en particular l'acusació que mossèn Gregori dirigeix a Juliana.

Recurs

En aquest [enllaç](#) disposeu d'un document, de Jaume Grant (XTEC), amb consells per fer el comentari d'un text dramàtic. Malgrat que fàcilment podeu tenir a mà recursos per redactar un comentari de text, us en proposo tres impresos:

- ▶ *Anàlisis i comentaris de textos catalans*, 4 vols. (Barcelona: Curial, 1982-86), a cura de Narcís Garolera.
- ▶ *Comentari de textos literaris* (Barcelona: Columna, 1991), de Josep Bargalló, Lluís Figuerola, Montserrat Palau i Josep M. Pallàs.
- ▶ *Textos literaris catalans. Lectures i interpretacions*, 2 vols. (Barcelona: Columna, 1995), a cura de Narcís Garolera.

Activitat d'interpretació i producció ★

Més que un guió complet, que és un document extens i complex, es tracta d'escriure una *escaleta* que aplegui la seqüència d'escenes de l'acte, amb els personatges i les accions que realitzen. L'activitat permet obtenir una visió de conjunt de la trama del primer acte. Després trobareu activitats similars per als actes segon i tercer.

Activitat de síntesi ★

Resposta oberta.

3.2 Segon acte

- 23** Puig i Ferrer situa el segon acte al pati de la casa del pastor Romanill. Ara, es tracta de continuar l'Activitat 15. Imagineu un nou espai per al segon acte i redacteu-ne les **acotacions**, en consonància amb les que va redactar per al primer acte i els elements escènics que va prendre en consideració.
- 24** Al segon acte, Puig i Ferrer dona la paraula al poble. Així, són nombrosos els personatges populars que hi tenen veu, més que als altres actes, fet que repercuteix en l'ús de formes lingüístiques col·loquials i populars. Prepareu un **llistat** de les frases fetes que hi trobareu i expliqueu-ne el significat.
- 25** El personatge del Foraster no té nom. Per algú que, com hem afirmat anteriorment, encarna la consciència individual dintre de la multitud, resulta si més no sorprenent aquesta caracterització innominada. ¿Per què creieu que Puig i Ferrer va prendre la decisió de dir-ne simplement el Foraster? Poseu la resposta en relació amb la contraposició entre la ciutat i el poble que hem vist a l'Activitat 19, sense quedar-vos en la mera superficialitat de l'origen, i la funció de guia que pretén tenir al drama.
- 26** Com heu comprovat, el segon acte consisteix essencialment en una discussió que augmenta gradualment d'intensitat i, per tant, va portant al límit la tensió dramàtica, fins al desenllaç final. Entre els pols confrontats, hi ha la multitud. ¿Quin paper juga en aquesta discussió? ¿Com s'hi dirigeix el Foraster i amb quin objectiu? ¿Com ho fa mossèn Gregori? ¿Com actua aquesta multitud i quines motivacions segueix?
- 27** Ben pocs individus abandonen la massa per fer costat al Foraster, en la trobada al pati del pastor Romanill. Escolliu-ne un i redacteu la seva **caracterització**. De nou, com a l'Activitat 20, recordeu que la caracterització abasta tots els elements que permeten construir un personatge: des de la seva personalitat, que defineix uns patrons de conducta, fins a l'aspecte exterior, que inclou el cos físic i el vestuari, passant per les relacions personals, l'ofici i qualsevol altre aspecte que ressalti la seva presència a l'escenari.

Recurs

Feu ús del recurs de l'Activitat 20.

- 28** Al segon acte es desenvolupa i acaba el conflicte per l'aprofitament de les aigües, que enfronta bàsicament el Foraster amb les forces tradicionals de la població. Amb un final recurrent en altres obres modernistes, l'intel·lectual no aconsegueix alliberar la societat del pes secular de la consuetud, la ignorància, la religió, l'acatament irreflexiu, l'abús del poder. Escriviu un **guió teatral** amb les escenes i les seqüències d'aquest segon acte.

Recurs

Feu ús dels recursos de l'Activitat 21.

- 29** Abans de l'arribada de mossèn Gregori al pati del pastor Romanill, el Foraster fa dos llargs parlaments, que són més un monòleg adreçat a l'espectador —al lector, si es llegeix l'obra— que no pas intervencions en una discussió. Feu un **comentari de text** d'aquests monòlegs, que constitueixen una autèntica declaració ideològica per part del Foraster. Per complementar-los, preneu en consideració el monòleg

Activitat de producció

És una activitat individual de creació.

Activitat de cerca

Poseu en comú els resultats.

Activitat d'interpretació

Resposta oberta. **Reflexió individual.**

Activitat d'interpretació

Resposta oberta. **Reflexió individual.**

Activitat de producció

Es tracta d'una activitat creativa. La lectura de tots els textos a classe donarà una visió general d'alguns dels agents de canvi en una societat rural.

Activitat d'interpretació i producció

No es tracta de redactar un guió sencer, sinó una *escaleta* amb la seqüència d'escenes de l'acte, els personatges i les accions que realitzen. L'activitat permet obtenir una visió de conjunt de la trama del segon acte.

Activitat de síntesi

Resposta oberta.

que adreça Vergés als assistents a la trobada, on exposa el motiu que és a l'origen del conflicte, i el monòleg posterior de mossèn Gregori, que es contraposa punt per punt a la declaració del Foraster. Tingues en compte les qüestions següents:

- ▶ Contraposició entre la modernitat i la tradició.
- ▶ Visió de la relació entre l'home i la natura.
- ▶ El paper de la religió en la societat tradicional.

Recurs

Feu ús dels recursos de l'Activitat 22.

3.3 Tercer acte

- 30** Hem vist que una trama d'oposicions aguanta ideològicament *Aigües encantades*. Aquest sistema de contraposicions també afecta els personatges. Així, el mestre Vergés pertany al mateix grup social que Cecília i el Foraster, pel que fa a la joventut i la instrucció, cosa que els diferencia de tota la resta de personatges de l'obra, llevat del veterinari, senyor Vicenç. Ara bé, de la mateixa manera que l'antagonista de Cecília en el procés d'emancipació és el seu pare i el del Foraster, en el conflicte de les aigües, bàsicament mossèn Gregori, el mestre Vergés actua d'antagonista de Cecília i del Foraster en un altre aspecte. ¿Quin és aquest aspecte? ¿Amb quines idees del Modernisme es pot relacionar? Prepareu una **graella** amb fragments de diàleg que mostrin aquesta contraposició.
- 31** Sens dubte, Cecília Amat és un dels personatges més rellevants de l'obra dramàtica de Puig i Ferrer. El paper central que juga a *Aigües encantades* es fonamenta en la seva caracterització, basada en un conjunt d'atributs i qualitats que defineixen l'intel·lectual modernista, habitualment masculí: la voluntat, el geni, la lucidesa, la força, l'individualisme, el vitalisme, la intel·ligència, la redempció, l'abnegació, la generositat. Compareu aquest personatge amb altres dones de la l'obra, en particular amb la seva mare, Juliana. Quant a això darrer, repasseu l'Activitat 16 i la contraposició de Cecília i Juliana a les escenes inicials del primer i el darrer acte.
- 32** En la família Amat, l'autoritarisme del pare és rebutjat per Cecília, fet al qual Pere Amat respon amb violència i brutalitat. Mentre que la mare, Juliana, adopta una actitud de submissió, Cecília abandona la família al final del drama. Imagineu que Cecília, després de la conversa amb Vergés de l'escena final, deixa una carta sobre la taula de casa seva, abans de marxar definitivament. Redacteu aquesta **carta** d'acomiadament.
- 33** El batlle Joan Gatell és un dels personatges més dens de l'obra, que en el tercer acte aconsegueix sobreposar-se a les pressions socials per obeir la pròpia consciència. En aquest sentit, és una figura que Puig i Ferrer redimeix de les seves accions al primer acte, sobretot, i esdevé l'únic individu de la població sobre el qual el Foraster ha exercit alguna influència. Feu la seva **caracterització**. Recordeu que la caracterització abasta tots els elements que permeten construir un personatge: des de la seva personalitat, que defineix uns patrons de conducta, fins a l'aspecte exterior, que inclou el cos físic i el vestuari, passant per les relacions personals, l'ofici i qualsevol altre aspecte que ressalti la seva presència a l'escenari.

Activitat d'interpretació i comparació ★

Feu l'activitat en grup reduït. Es reprèn a l'Activitat 35.

Activitat d'interpretació i comparació

Resposta oberta.

Activitat de producció ★

Es tracta d'una activitat creativa individual. Llegiu els textos a classe i incorporeu-los al quadern de bitàcola.

Activitat de producció ★

De nou, es tracta d'una activitat creativa individual. Llegiu, doncs, els textos a classe i incorporeu-los al quadern de bitàcola.

Recurs

Feu ús del recurs de l'Activitat 20.

- 34** Al tercer acte tornem a la sala de la casa dels Amat, encara plou i tot el poble es disposa a acudir a l'església per cantar el tedèum. Diversos personatges entren i surten, però totes les escenes giren al voltant de Cecília, que apareixerà a mig acte, per trencar definitivament amb el seu passat. Escriviu un **guió teatral** amb les escenes i les seqüències d'aquest tercer acte.

Recurs

Feu ús dels recursos de l'Activitat 21.

- 35** *Aigües encantades* finalitza amb una escena similar a la primera: un diàleg entre Cecília i Vergés a la sala de casa de la noia. De fet, la darrera escena podria ésser perfectament una continuació de la primera i, doncs, la constatació del fracàs de la redempció col·lectiva, però també del triomf de l'emancipació individual. Redacteu un **comentari de text** d'aquest diàleg final.

Recurs

Feu ús dels recursos de l'Activitat 22.

Activitat d'interpretació i producció ★

No es tracta de redactar un guió sencer, sinó una *escaleta* amb la seqüència d'escenes de l'acte, els personatges i les accions que realitzen. L'activitat permet obtenir una visió de conjunt de la trama del tercer acte.

Activitat de síntesi ★

Activitat oberta. Poseu atenció a les respostes que heu donat a l'Activitat 30.

Un pic s'ha acomplert la lectura del llibre, és el moment de proposar, d'una banda, les activitats que apleguen els diversos elements que fins ara hem vist separatament i que ens permetran tenir-ne una visió de conjunt de l'obra i, de l'altra banda, les activitats que aprofundeixen en la interpretació del llibre mitjançant les relacions amb altres obres i que donen peu a experiències col·lectives, com lectures dramatitzades i rutes literàries.

4.1 Visió de conjunt

- 36** Després de llegir l'obra, reprenem l'Activitat 12 de la primera secció, en la qual es demanava què us suggeriria un títol com *Aigües encantades*, tenint en compte el simbolisme de l'aigua estancada a la història literària occidental. Torneu a fer-vos la pregunta. ¿S'han confirmat ara les expectatives creades aleshores? En aquesta obra, l'aigua roman estancada perquè una força la manté sotmesa sota la seva influència, immòbil, encantada. ¿Quina força és? D'altra banda, l'aigua viva està en contraposició amb l'aigua estancada. En el drama de Puig i Ferrer, ¿què podem considerar aigua viva?
- 37** En la literatura modernista, com hem dit, molt sovint els conflictes es plantegen en forma de contraposició d'idees. Hem treballat la majoria d'aquestes contraposicions a la secció anterior separatament. Ara, sintetitzeu en una **graella** el conjunt de contraposicions que heu trobat a *Aigües encantades* i assigneu personatges a cada idea. No us limiteu a les contraposicions més evidents.
- 38** Quant a l'estructura dramàtica, hem vist que Puig i Ferrer trenca la successió tradicional de les accions al llarg dels tres actes, per donar cabuda al desenllaç de dos conflictes complementaris de l'individu contra la societat: així, mentre que al primer acte d'*Aigües encantades* es manté el contingut usual i es presenten els personatges i l'acció comença, al segon es desenvolupa i es resol el conflicte que té al Foraster com a protagonista, i al tercer acte també es complica i es soluciona el de Cecília Amat. D'altra banda, en una obra de teatre el clímax és el moment culminant de tensió dramàtica en una gradació ascendent, a partir del qual es dirigeix un conflicte. Ara, responeu les qüestions que segueixen.
- ▶ ¿Quin és el clímax del conflicte del segon acte?
 - ▶ Ja sabem qui són els personatges antagonistes del conflicte, però ¿quins són els elements escènics que accentuen la tensió dramàtica?
 - ▶ ¿Quin és el clímax del conflicte del tercer acte?
 - ▶ En aquest cas, no hi ha un element escènic sobrevingut per assenyalar la tensió dramàtica, llavors ¿com s'arriba al punt de màxima gradació?
- 39** S'acostuma a distingir, en els estudis literaris, entre personatges plans i personatges rodons: els primers són els que no tenen una evolució al llarg de l'obra i presenten unes característiques ben definides, sense gaires ambigüitats, mentre que els

4.1 Visió de conjunt	15
4.2 Aprofundiment	16

Activitat d'interpretació

Resposta oberta. **Reflexió individual.** Podeu posar en comú les respostes i discutir sobre el títol de l'obra. Es reprèn l'Activitat 12.

Activitat de síntesi

Poseu en comú les graelles i obtindreu, així, el joc complet d'oposicions que aguenta ideològicament *Aigües encantades*.

Activitat d'interpretació i producció

Resposta oberta.

segons presenten canvis i evolucionen en el transcurs dels esdeveniments, mostren una personalitat més rica i poden resultar més subtils, menys previsibles. En veritat, a *Aigües encantades* no hi ha cap personatge realment rodó i la majoria obeeix a un arquetipus determinat, però, si més no, en destaquen dos que trenquen en alguns moments de l'obra els pensaments i les actuacions que s'espera d'ells. Es tracta de Joan Gatell, l'alcalde del poble, i Juliana, la mare de Cecília Amat. ¿Quins són aquests moments? Prepareu una **graella** amb els fragments de diàleg que permeten veure aquestes espurnes de revolta, i contraposeu-los a fragments de les parelles respectives, en el sentit contrari d'acatament, que trobareu fàcilment en les mateixes escenes.

- 40** Suposeu que sou una companyia teatral que ha preparat la representació d'*Aigües encantades* i que ha acudit a una fira teatral a la recerca d'un promotor que posi els diners per portar a escena l'obra. Prepareu un **pòster**, amb elements textuais i gràfics, que resumeixi les bondats de la representació que voleu promocionar. Es tracta de parlar de l'obra, però també de la vostra posada en escena i, sobretot, de l'oportunitat en el moment actual del missatge que l'obra transmet.

Recursos

Realitzeu pòsters digitals, de manera que pugueu usar diversos formats i allotjar els pòsters al quadern de bitàcola. **Canva** és una eina gratuïta que ofereix moltes facilitats. Us enllaço dues webs que expliquen com fer un pòster:

- ▶ **Babel** (Universitat de Girona).
- ▶ **Argumenta**, un projecte de les universitats públiques de Catalunya.

- 41** Tot al llarg de la guia, he observat diverses vegades que Puig i Ferrer és un escriptor que utilitza com a material literari bàsicament la pròpia biografia, això és, que la majoria de personatges, d'escenaris i de situacions que retrata han sigut viscuts prèviament. Aquest tret, que resulta molt evident en la seva obra narrativa, també apareix a les peces teatrals, fins i tot a *Aigües encantades*, que potser és de les obres menys biogràfiques de l'autor. ¿En quin personatge creieu que Puig i Ferrer projecta la seva personalitat? ¿A qui es voldria assemblar? ¿Per què ho creieu? ¿Respon a un arquetipus modernista? Reflexioneu les respostes.

4.2 Aprofundiment

- 42** En el teatre regeneracionista, l'estètica i la dramaturgia romanen subordinades a la finalitat didàctica de les obres. Es busca desvetllar la consciència crítica dels espectadors i, d'aquesta manera, provocar una transformació en la societat. El Foraster, en conflicte amb la societat immobilista i tradicional a *Aigües encantades*, és la figura encarregada de desvetllar aquests canvis. El tema és present també en novel·les modernistes d'idees com *Els sots feréstecs*, de Raimon Casellas, i en altres drames com *Cigales i formigues*, de Santiago Rusiñol.

- ▶ ¿Quines semblances i diferències mantenen el Foraster, d'*Aigües encantades*, i mossèn Llätzer, d'*Els sots feréstecs*?
- ▶ ¿Quina influència va exercir el pensament del filòsof Friedrich Nietzsche en la caracterització d'aquests protagonistes?

Activitat d'interpretació i comparació ★

Poseu en comú les graelles, que podeu fer en grup reduït, i incorporeu-les al quadern de bitàcola. Al segon acte hi ha un altre personatge, Manso, que també fa un canvi d'actitud al final de l'acte. ¿Creieu que és la mateixa evolució que Joan Gatell i Juliana? ¿Hi ha presa de consciència?

Activitat de síntesi ★

L'activitat es pot realitzar en grups petits i, després, fer les presentacions dels pòsters a l'aula. La realització de l'activitat us donarà una bona visió de conjunt de l'obra.

Activitat d'interpretació

Més que la identificació del personatge, que resulta molt evident, pot ser interessant la seva caracterització i també la identificació amb l'intel·lectual redemptor modernista. **Reflexió individual.** El tema es reprèn tot seguit a l'Activitat 42.

Activitat de síntesi

Resposta oberta.

- ▶ *Els herois*, de Thomas Carlyle, va tenir un ascendent important sobre Joan Puig i Ferrer, en el sentit de donar contingut a personatges dels seus drames que s'oposen a les idees establertes, com el Foraster. Analitzeu, però, les diferències importants d'aquest personatge amb els protagonistes de la novel·la *Els herois* de Prudència Bertrana.

43 Hem vist que *Aigües encantades* és un drama que s'inspira en *Un enemic del poble* de Henrik Ibsen. Cerqueu informació sobre aquest dramaturg noruec i la seva obra, i analitzeu la influència que va exercir sobre els modernistes catalans i, en particular, sobre Ignasi Iglésias i Joan Puig i Ferrer. A més de la influència teatral en l'obra dels autors catalans, analitzeu l'ascendent que Ibsen va tenir sobre el Modernisme regeneracionista i les traduccions i les representacions de què va ser objecte a Catalunya durant el Modernisme.

44 Visualitzeu *Un enemic del poble*, sigui en forma de lectura dramatitzada o bé de representació teatral, i feu-ne una **comparació** amb *Aigües encantades*, tot destacant les similituds i les diferències que mantenen.

Recursos

- ▶ [Un enemigo del pueblo](#) (TVE, 1981, 01:47:00). Es tracta d'una posada en escena tradicional.
- ▶ [Un enemic del poble](#) (Aula de Teatre, UPF, 2013, 01:01:35). És un muntatge més contemporani, que s'allunya de la literalitat del text.
- ▶ El moviment ciutadà Salvem l'Aqüífer del Molinar va organitzar una lectura dramatitzada, amb actors no professionals, d'*Un enemic del poble*.
 - [Un enemic del poble, Acte I, Escena I](#) (18:47).
 - [Un enemic del poble, Acte I, Escena II](#) (20:19).
 - [Un enemic del poble, Acte II](#) (33:11).
 - [Un enemic del poble, Acte III](#) (24:32).

45 La influència de Henrik Ibsen en el teatre modernista, en especial en el teatre regeneracionista, també es va deixar sentir en la formació dels personatges, molts dels quals estan inspirats directament en protagonistes dels seus drames. Alguns d'aquests personatges van esdevenir arquetips que es repeteixen en diversos drames d'autors com Joan Puig i Ferrer, Ignasi Iglésias o bé Santiago Rusiñol. Identifiqueu a *Aigües encantades* els personatges que s'adeqüen als arquetips següents i, sobretot, destaqueu els fragments de diàleg que millor els caracteritzen.

- ▶ L'artista o l'intel·lectual regeneracionista.
- ▶ La dona forta i independent.
- ▶ L'opositor a l'acció regeneradora.
- ▶ El dèbil i poruc, a qui la covardia no deixa decidir-se ni actuar.
- ▶ El mesell, sense voluntat, que canvia d'opinió segons les circumstàncies.
- ▶ L'ignorant, dominat per la superstició.

46 Cecília és la protagonista d'un segon conflicte a *Aigües encantades*, entre ella i el seu pare, com a representant d'una societat immobiliària i tradicional. S'ha observat que Cecília Amat presenta punts de contacte amb Nora Helmer, la protagonista de *Casa de nines* de Henrik Ibsen, però també moltes divergències. Feu una **comparació** de l'escena final d'ambdós drames, per mitjà de les similituds i les diferències de les seves protagonistes.

Activitat de cerca i producció

A la bibliografia es disposa dels recursos necessaris. Es pot realitzar en grup i incorporar al quadern de bitàcola.

Activitat de comparació

Resposta oberta.

Activitat d'interpretació i producció

Poseu en comú els fragments de diàleg que hagueu escollit, de manera que obtingueu cooperativament una caracterització completa d'aquests arquetips. Aproveiteu el fet que no tots els arquetips corresponen a un sol personatge, per fer-ne un debat.

Activitat de comparació

Resposta oberta.

Recurs

En aquest [enllaç](#) podeu visualitzar un vídeo (19:26) amb l'escena final de *Casa de nines* (2002), emesa pel programa Estudio 1 de TVE. Prèviament, es pot explicar sumàriament l'obra a classe, perquè els alumnes sàpiguen qui són els personatges i entenguin les seves accions.

- 47** Antoni Isern va ser un poeta, membre del grup modernista de Reus i amic íntim de Puig i Ferrer. Va néixer a Alcover l'any 1883, en una família humil de pagesos, i es va llevar la vida el 1907 al castell de Burriac, al Maresme. A l'annex «Textos complementaris» he aplegat un dels seus millors poemes, «Als amics», que és un cant a l'amistat, la joventut i la lluita pel progrés social i la justícia. En primer lloc, llegiu-lo conjuntament i gaudiu-ne, amb l'ajuda de la professora que us guiarà en la lectura. En segon lloc, suposeu que sou periodistes i feu-ne una **ressenya crítica** per a la secció de cultura d'un diari, tot posant en relació l'ideari que expressa Isern al poema amb el que es desprèn de les accions i les paraules de Cecília Amat a l'escena final d'*Aigües encantades*.

Recursos

Us enllaço tres webs que expliquen com fer una ressenya crítica:

- ▶ [Babel](#) (Universitat de Girona).
- ▶ [Argumenta](#), un projecte de les universitats públiques de Catalunya.
- ▶ [Club de Lectura](#) (Institut Castell d'Estela).

Per altra banda, a l'annex «Textos complementaris» disposeu de dos exemples de ressenya crítica sobre *Aigües encantades*.

- 48** Al setmanari *La Escena Catalana*, uns dies després de la primera representació d'*Aigües encantades*, que va tenir lloc al Teatre Romea, de Barcelona, la nit del 22 de març de 1908, va aparèixer una crítica d'aquesta representació, que he adjuntat a l'annex «Textos complementaris». D'entrada, llegiu-la. Veureu que la crítica no és gaire favorable. Després, responeu les qüestions que segueixen.

- ▶ ¿Quins són els elements de l'obra que reprova el crític?
- ▶ Segons el crític de *La Escena Catalana*, ¿què diferencia *Un enemic del poble*, d'Ibsen, del drama de Puig i Ferrer?
- ▶ Observeu l'ús metafòric d'alguns mots: per exemple, la condició «bisexual» de Cecília. ¿Per què el crític qualifica Cecília Amat amb aquest adjectiu?
- ▶ ¿Creieu que l'obra ofereix un punt de vista massa progressista per a la societat catalana de l'any 1908?

Recurs

Us adjunto, a l'annex «Textos complementaris», una segona crítica d'*Aigües encantades*, del setmanari *De Tots Colors* del dia 27 de març de 1908, que novament desaprova personatges i accions del drama. Utilitzeu aquesta crítica com a complement de la primera, en el sentit de confirmar i precisar idees, matisar algunes afirmacions i reflexionar sobre altres.

Activitat d'interpretació i producció ★

Pel que fa a la literatura, una ressenya és un text breu sobre una obra, sigui un simple poema o bé una novel·la extensa, que demana treball i creativitat, a banda d'una lectura acurada del text per ressenyar. En aquest darrer sentit: ¿per què creieu que les paraules Soledat, Mal, Bellesa, Pau, Progrés i Amor porten majúscula inicial? Incorporeu les ressenyes al quadern de bitàcola.

Activitat d'interpretació

Resposta oberta. Podeu aprofitar l'activitat per generar un debat a classe, en què apareguin judicis i valoracions personals argumentades.

- 49** Feu una **lectura dramatitzada** d'*Aigües encantades* a l'aula. Recordeu que una obra dramàtica no es llegeix en veu alta com un text narratiu, sinó que s'ha d'adaptar la dicció a les característiques del personatge. Podeu veure un exemple de teatre llegit als recursos de l'Activitat 44, i un segon exemple als recursos següents.

Recursos

En aquest [enllaç](#) podeu visualitzar un vídeo (06:56) del programa *Tria33* del Canal 33 sobre l'oportunitat de llegir teatre. En aquest [altre enllaç](#) podeu escoltar un podcast (01:41:08) de la lectura dramatitzada de *La dama enamorada*.

- 50** Prepareu conjuntament una **ruta literària** a la Selva del Camp sobre Joan Puig i Ferrer. Els llibres que tenen aquesta població com a escenari, sigui parcialment o bé en conjunt, són *El cercle màgic*, *Camins de França* i *La farsa i la quimera*. Com que aquesta activitat demana molta dedicació, us proposo un conjunt de recursos per facilitar la seva planificació. També podeu escollir una de les rutes existents i seguir-la, preparant prèviament les lectures que hi fareu.

Recursos

- ▶ [Textos de Puig i Ferrer i indrets selvatans](#) (Endrets)
- ▶ [Plànol de la població](#) (Ajuntament de la Selva del Camp)
- ▶ [Cercador de rutes literàries a Catalunya](#) (XTEC).
- ▶ [Creació de mapes personalitzats](#) (Google).
- ▷ [Ruta literària Puig i Ferrer](#) (Ajuntament de la Selva del Camp).
- ▷ [Ruta literària Puig i Ferrer](#) (Camins de Lletres).
- ▷ [Ruta literària amb Puig i Ferrer](#) (La Selva del Camp: Ajuntament, 2008), de Joaquim M. Masdeu, és la guia d'una ruta preparada.

- 51** Alcover és la població que va fornir Puig i Ferrer dels espais necessaris per construir imaginativament *Aigües encantades* i, després, escriure el drama. Prepareu una **ruta literària** per aquests espais: el molí de Batistó, el Portal, la plaça Nova, l'ermita del Remei, les Fonts del Glorieta. Podeu incloure en la visita el portal de Na Saura, lloc on es trobava la impremta de Josep Aladern i que avui dia roman integrat al Museu d'Alcover. Tingueu en compte que alguns d'aquests indrets són fora de vila i no sempre a prop, així que planifiqueu-la com si fos una excursió literària a peu.

Recursos

- ▶ [Museu d'Alcover](#)
- ▶ [Guia d'Alcover](#) (Diputació de Tarragona)
- ▶ [Ermita del Remei](#) (La Ruta del Cister)
- ▶ [Mapa de la població i llocs d'interès](#) (Ajuntament d'Alcover)
- ▶ [Cercador de rutes literàries a Catalunya](#) (XTEC).
- ▶ [Creació de mapes personalitzats](#) (Google).

Activitat de producció

Si enregistreu la lectura, la podreu allotjar al quadern de bitàcola.

Activitat de síntesi

És una activitat indicada sobretot per gaudir de l'experiència de la lectura dels textos i per visitar els indrets que hi apareixen.

Activitat de síntesi

Cal escollir bé els indrets que visitarem, seleccionar els textos més adients i traçar la ruta que enllaci aquests indrets.

BIBLIOGRAFIA, WEBGRAFIA I VIDEOGRAFIA

A| Obres citades de Joan Puig i Ferrerter

Relació, per ordre alfabètic, de les abreviatures usades tot al llarg del quadern per designar obres impreses de Joan Puig i Ferrerter i, doncs, les edicions utilitzades.

- Aigües** *Aigües encantades*. Estudi preliminar i propostes de treball i comentaris de text a cura de Jaume AULET. Barcelona: Edicions 62, 2008 (Educató 62, núm. 30).
- Camins** *Camins de França*, 2 vols. Barcelona: Edicions 62, 1988 (MOLC, núms. 78, 79).
- Dama** *La dama enamorada*. Pròlegs de Guillem-Jordi GRAELLS i Margarida CASACUBERTA. Barcelona: Proa, 2001 (Óssa Major, núm. 25).
- Diari** *Diari d'un escriptor. Ressonàncies, 1942-1952*. Introducció de Guillem-Jordi GRAELLS. Barcelona: Edicions 62, 1975 (Classics Catalans del Segle XX, núm. 17).
- Memòries** *Memòries polítiques*. Edició i pròleg de Guillem-Jordi GRAELLS. Barcelona: Proa, 1981.
- Servitud** *Servitud. (Memòries d'un periodista)*. Barcelona: Hogar del Libro, 1980 (Nova Terra, núm. 3).
- Teatre** «L'art dramàtica i la vida», pp. 17-38 dins Joan PUIG I FERRETER, *Textos sobre teatre*. Barcelona: Publicacions de l'Institut del Teatre, 1982 (Monografies de Teatre, núm. 10).

B| Bibliografia

La selecció bibliogràfica que presentem aquí sobre la figura i l'obra de Joan Puig i Ferrerter segueix dos criteris: d'una banda, aquells treballs que donen un visió global del personatge i que permeten inserir-lo en els corrents literaris i els esdeveniments històrics que va viure, entre els quals hi ha alguns testimonis amb qui va compartir alegries i dificultats en uns mateixos anys; de l'altra, els estudis específics sobre *Aigües encantades* i la primera etapa teatral de l'autor de la Selva del Camp. Per a una bibliografia completa, consulteu [Traces](#).

- ANGUERA, Pere** «La colla de Ca l'Aladern». *Butlletí del Centre d'Estudis Alcoverencs*, núm. 3, juny-setembre 1978, pp. 2-7.
- AULET, Jaume** «Estudi preliminar», pp. 7-38 dins Joan PUIG I FERRETER, *Aigües encantades*. Barcelona: Edicions 62, 2008.
- CANYAMERES, Ferran** *El gran sapastre. Vida exterior d'un escriptor. Etopeia*. Caldes de Montbui: Agut Editor, 1977.
- CASACUBERTA, Margarida** «Introducció», pp. 5-43 dins Joan PUIG I FERRETER, *Aigües encantades*. Barcelona: Castellnou Edicions, 2001.
- CASACUBERTA, Margarida** «*La dama enamorada*, un drama modern», pp. 19-35 dins Joan PUIG I FERRETER, *La dama enamorada*. Barcelona: Proa, 2001.
- FÀBREGAS, Xavier** *Teatre català d'agitació política*. Barcelona: Edicions 62, 1969.
- FÀBREGAS, Xavier** «Joan Puig i Ferrerter i la crisi del teatre català (1913-1917)». *Estudios escénicos*, núm. 14, pp. 44-61, 1970.
- FÀBREGAS, Xavier** «Josep Pous i Pagès, Joan Puig i Ferrerter i la crisi del teatre català», pp. 197-223 dins *Aproximació a la història del teatre català modern*. Barcelona: Curial, 1972.
- FOGUET, Francesc** «Joan Puig i Ferrerter: Teatre d'idees i passions (1904-1912)». *Revista de Catalunya*, núm. 182, març 2003, pp. 50-92.
- FUSTER, Joan** «Joan Puig i Ferrerter», pp. 247-251 dins *Literatura catalana contemporània*. Barcelona: Curial, 1972.
- GALLÉN, Enric** «El teatre», pp. 379-448 dins Joaquim MOLAS (dir.), *Història de la literatura catalana*, vol. VIII: *Part moderna*. Barcelona: Ariel, 1986.
- GRAELLS, Guillem-Jordi** «Pròleg», pp. 5-22 dins Joan PUIG I FERRETER, *Aigües encantades*. Barcelona: Edicions 62, 1973.
- GRAELLS, Guillem-Jordi** «Pròleg», pp. 9-36 dins Joan PUIG I FERRETER, *Diari d'un escriptor. Ressonàncies, 1942-1952*. Barcelona: Edicions 62, 1975.

- GRAELLS, Guillem-Jordi** «Puig i Ferrater: del teatre a la novel·la», pp. 5-18 dins Joan PUIG I FERRETER, *L'home que tenia més d'una vida*. Alella: Pleniluni, 1980.
- GRAELLS, Guillem-Jordi** «Pròleg», pp. 7-17 dins Joan PUIG I FERRETER, *Memòries polítiques*. Barcelona: Proa, 1981.
- GRAELLS, Guillem-Jordi** «Pròleg», pp. 5-16 dins Joan PUIG I FERRETER, *Textos sobre teatre*. Barcelona: Publicacions de l'Institut del Teatre i Edicions 62, 1982.
- GRAELLS, Guillem-Jordi** «Puig i Ferrater, Alcover i alguns alcoverencs». *Butlletí del Centre d'Estudis Alcoverencs*, núm. 20, octubre-desembre 1982, pp. 20-27.
- GRAELLS, Guillem-Jordi** «Estudi introductori. La producció dramàtica de Joan Puig i Ferrater», pp. 9-43 dins Joan PUIG I FERRETER, *Teatre complet*, vol. 1. Tarragona: Arola Editors, 2001.
- GRAELLS, Guillem-Jordi** «Una dramaturgia de *La dama enamorada*», pp. 9-18 dins Joan PUIG I FERRETER, *La dama enamorada*. Barcelona: Proa, 2001.
- GRAELLS, Guillem-Jordi** «Joan Puig i Ferrater i la professionalització de l'escriptor», pp. 15-40 dins Guillem-Jordi GRAELLS, Lluïsa JULIÀ, Dari ESCANDELL, Maite DOMINGO, Jordi GINEBRA, Josep BARGALLÓ i Josep A. BAIXERAS, *Puig i Ferrater. Cinquanta anys després*. Tarragona: Arola Editors, 2008.
- GUANSÉ, Domènec** «Joan Puig i Ferrater (1882-1956)», pp. 189-198 dins *Abans d'ara. (Retrats Literaris)*. Barcelona: Aymà, 1966.
- JULIÀ, Lluïsa** «Imatges, realitats. La dona en la primera etapa teatral de Joan Puig i Ferrater (1904-1914)», pp. 41-59 dins Guillem-Jordi GRAELLS, Lluïsa JULIÀ, Dari ESCANDELL, Maite DOMINGO, Jordi GINEBRA, Josep BARGALLÓ i Josep A. BAIXERAS, *Puig i Ferrater. Cinquanta anys després*. Tarragona: Arola Editors, 2008.
- MASDÉU, Joaquim M.** *Ruta literària amb Puig i Ferrater*. La Selva del Camp: Ajuntament, 2008.
- SIGUAN, Marisa** *La recepción de Ibsen y Hauptmann en el Modernismo catalán*. Barcelona: Promociones y Publicaciones Universitarias, 1990.
- SUNYER, Magí** *Els marginats socials en la literatura del grup modernista de Reus*. Tarragona: Associació d'Estudis Reusencs i Col·legi d'Aparelladors i Arquitectes Tècnics de Tarragona, 1984.
- SUNYER, Magí** «Joan Puig i Ferrater. *Aigües encantades*. Comentari del diàleg final», pp. 99-108 dins *Modernistes i contemporanis. Estudis de literatura*. Reus: Edicions del Centre de Lectura, 2004.
- VIDAL, Plàcid** *L'assaig de la vida*. Barcelona: Edicions Estel, 1934.
- VIDAL, Plàcid** *El convencionalisme de la vida*. Barcelona: Fundació Salvador Vives i Casajuana, 1972.

C| Webgrafia

Donem en aquesta secció els enllaços de les pàgines web més rellevants i, sobretot, més actualitzades sobre Joan Puig i Ferrer. La consulta s'ha realitzat durant la tardor de l'any 2020.

Web de l'escriptor a l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana

<https://www.escriptors.cat/autors/puigiferreterj>

Web de l'escriptor a Espais Escrits

<https://www.espaisescrits.cat/qui-som/autors/joan-puig-i-ferreter>

Web de l'escriptor a Endrets. Geografia Literària del Països Catalans

<http://www.endrets.cat/autor/287/puig-i-ferreter-joan-ca.html>

Web de l'escriptor a la Hiperenciclopèdia Històrica d'ERC

<https://memoriaesquerra.cat/biografies/puig-ferreter-joan>

Web d'*Aigües encantades* a Lletra (UOC)

<https://lletra.uoc.edu/ca/obra/aigues-encantades-1908>

Digitalització de la primera edició d'*Aigües encantades* a Interent Archive

<https://archive.org/stream/aigesencantade00puig#mode/2up>

Ruta literària Puig i Ferrer

<https://www.laselvadelcamp.cat/servei/ruta-literaria-puig-i-ferreter>

<https://caminsdelletres.wordpress.com>

L'escriptor a la Viquidèdia

https://ca.wikipedia.org/wiki/Joan_Puig_i_Ferreter

L'escriptor a la Wikiwand

https://www.wikiwand.com/ca/Joan_Puig_i_Ferreter

L'escriptor a Enciclopèdia.cat

<https://www.enciclopedia.cat/ec-gec-0053086.xml>

L'escriptor a Traces. Base de Dades de Llengua i Literatura Catalanes

<https://traces.uab.cat/search?cc=tracesbib&ln=ca&jrec=1&p=puig+i+ferreter>

D| Videografia

Canal Camp, la televisió local de la Selva del Camp, va realitzar l'any 2005 un documental sobre la infantesa i la joventut de Joan Puig i Ferrer, a partir del volum autobiogràfic *Camins de França*. Fou dirigit per Josep M. Pagès i protagonitzat per Oriol Grau. Actualment és accessible a la plataforma YouTube.

Camins de França (2005), 1: Pròleg

<https://www.youtube.com/watch?v=boycBAa9is>

Camins de França (2005), 2: Oratge i tenebra

<https://www.youtube.com/watch?v=yNQLXYZ8-Yo>

Camins de França (2005), 3: Llibertat i poesia

https://www.youtube.com/watch?v=sx7E_4WhMas

Camins de França (2005), 4: La primera nit a Marsella

<https://www.youtube.com/watch?v=GHyxhF2yYN4>

Camins de França (2005), 5: Una mala aventura

<https://www.youtube.com/watch?v=dPUvNVNsp38>

Camins de França (2005), 6: Com un vagabund

<https://www.youtube.com/watch?v=CgtLWLRmfI4>

Camins de França (2005), 7: El plaer de caminar (I)

<https://www.youtube.com/watch?v=n09TNMigL8k>

Camins de França (2005), 8: El plaer de caminar (II)

<https://www.youtube.com/watch?v=wneZqP5eC2k>

Camins de França (2005), 9: La terra de Mireia

https://www.youtube.com/watch?v=qA_CX0wibXg

Camins de França (2005), 10: Davant Mistral (I)

<https://www.youtube.com/watch?v=MqkjpVpJIOs>

Camins de França (2005), 11: Davant Mistral (II)

<https://www.youtube.com/watch?v=TungwPY6Pao>

Camins de França (2005), 12: Tornada a Marsella

<https://www.youtube.com/watch?v=dHMkGs0JpYo>

Camins de França (2005), Crèdits

<https://www.youtube.com/watch?v=g7Gz6VrJjeE>

ANNEXOS

E| Cronologia de Joan Puig i Ferrerter

1882	Neix el dia 5 de febrer a la Selva del Camp, a la comarca del Baix Camp. Com que és fill d'una relació extramatrimonial, el seu pare no el reconeix. L'endemà del seu naixement és lliurat a una dida, amb la família de la qual viurà fins al sis anys a Alcover.
1888	Retorn a la Selva del Camp. Viu amb la mare a casa d'uns oncles. Cursa l'educació primària en aquesta població, fins a l'any 1894, a l'Escola Municipal i la de la congregació del Cor de Maria.
1894	Cursa l'educació secundària en una escola privada del poble natal, una experiència traumàtica tant pel que fa a l'aprenentatge com a la vida personal.
1896	Publica les primeres poesies, de temàtica floral, al setmanari <i>La Barretina</i> de Barcelona.
1897	Cursa el darrer any de l'educació secundària a l'Institut de Reus. Fa coneixença amb Josep Aladern i s'integra a la seva colla modernista. Col·laboracions a la premsa local.
1898	Treballa d'aprenent de barber i de practicant de farmàcia, sense cap interès. Diverses relacions amoroses turbulentes. Crisi existencial.
1899	Intent de suïcidi. Es desplaça a Barcelona i s'instal·la a casa d'uns oncles. Treballa en diverses farmàcies com a practicant i també d'ajudant de mestre en una escola, sense cap vocació. Fa amistat amb escriptors modernistes i entra en contacte amb grups anarquistes. Col·laboracions a la premsa modernista.
1903	Viatge a peu a França durant dos anys, en què viu la bohèmia negra plenament.
1904	Retorn a Barcelona. Inici de la seva producció teatral: publica <i>Diàlegs dramàtics</i> , escrita durant el viatge a França i editada per Plàcid Vidal. També acaba <i>La dama alegre</i> , la representació de la qual és rebutjada al Teatre Romea amb l'acusació d'immoral, però que s'estrena al desembre al Teatre de les Arts amb èxit.
1905	Segon viatge a peu a França, amb l'amic alcoverenc Antoni Isern, que retorna abans i se suïcida. Col·labora a <i>El Poble Català</i> .
1906	Estrena <i>Arrels mortes</i> , amb una bona rebuda del públic.
1908	Estrena <i>Aigües encantades</i> i <i>La dama enamorada</i> . En un cicle organitzat per Adrià Gual, pronuncia la conferència <i>L'art dramàtic i la vida</i> .
1909	Publica traduccions de Shakespeare i de Gorki.
1911	Treballa de redactor nocturn a <i>La Vanguardia</i> , diari conservador i monàrquic, per necessitats econòmiques.
1912	Estrena <i>El gran Aleix</i> . Publica una traducció de Tolstoi.

Figura E.1: Plaça Major de la Selva cap a 1900
(Font: Ajuntament de la Selva del Camp)

Figura E.2: Joan Puig i Ferrerter l'any 1908
(Font: De Tots Colors, ARCA)

1913	Es llicencia en Filosofia i Lletres, en l'especialitat d'Història, per la Universitat de Barcelona.
1914	Estrena <i>La dolça Agnès</i> , que tanca l'etapa del teatre modernista de l'autor. Entra en una període de crisi creativa.
1917	Estrena <i>Garidó i Francina</i> , una comèdia sentimental, que inicia l'etapa d'acomodament al teatre burgès de Puig i Ferrerter.
1918	Es casa amb Clotilde Barranco. Estrena <i>Les ales del fang</i> , un drama que Puig i Ferrerter situa en el món de la pagesia i que suposa un retorn a la dramàtúrgia de l'etapa modernista. Publica la seva primera narració extensa, <i>La novel·la d'Ester</i> .
1920	Neix la seva filla Pilar. Deixa la redacció de <i>La Vanguardia</i> i entra a <i>El Día Gráfico</i> , també com a redactor nocturn.
1921	Estrena <i>La dama de l'amor feréstec</i> .
1922	Abandona la redacció d' <i>El Día Gráfico</i> i treballa successivament, en els anys següents, a <i>La Tribuna</i> , <i>La Campana de Gràcia</i> i <i>L'Esquella de la Torratxa</i> .
1923	Estrena <i>Un home genial</i> , una sàtira cruenta de la comèdia burgesa a la qual Puig i Ferrerter no havia sabut acomodar-se.
1924	Publica la segona versió de <i>La dama enamorada</i> . Guanya el Premi Novel·la d'Ara, amb <i>L'home que tenia més d'una vida</i> , que veurà la llum l'any següent.
1925	Fa traduccions per a <i>La Publicitat</i> . Guanya novament el Premi Novel·la d'Ara, amb <i>Els tres atllucinats</i> .
1926	Publica <i>Servitud</i> . (<i>Memòries d'un periodista</i>), en què narra la seva experiència a <i>La Vanguardia</i> . És una crítica feroç i sarcàstica de la redacció i la direcció del diari, que va obtenir una bona rebuda de públic.
1927	Neix la seva filla Eva. Guanya el Premi Concepció Rabell, amb <i>Una mica d'amor</i> , un volum que recull narracions i novel·les breus escrites anteriorment. Inicia la publicació regular a <i>La Publicitat</i> .
1928	Exerceix de director literari d'Edicions Proa i dirigeix la seva col·lecció de novel·la Biblioteca A Tot Vent. Estrena la darrera versió del drama <i>La dama enamorada</i> , la seva obra de teatre més reconeguda. Publica <i>Vida interior d'un escriptor</i> .
1929	Publica <i>El cercle màgic</i> , novel·la amb la qual obté el Premi Joan Crexells, amb una certa polèmica.
1930	Abandona les col·laboracions amb <i>La Publicitat</i> i escriu per a <i>La Rambla de Catalunya</i> i, més endavant, per a <i>L'Opinió</i> .
1931	És elegit diputat per Barcelona a les Corts constituents de la República, sota les sigles d'Esquerra Republicana de Catalunya.
1932	Exerceix de director de <i>La Campana de Gràcia</i> . Al novembre, és elegit diputat al Parlament de Catalunya.

Figura E.3: Puig i Ferrerter amb la seva filla Pilar
(Font: [Personatges il·lustres del Baix Camp](#))

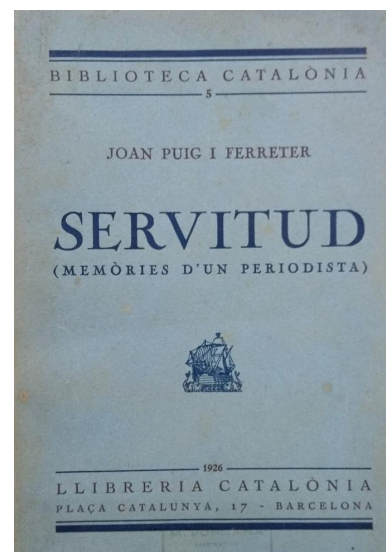

Figura E.4: *Servitud* (1926)
(Font: L'autor)

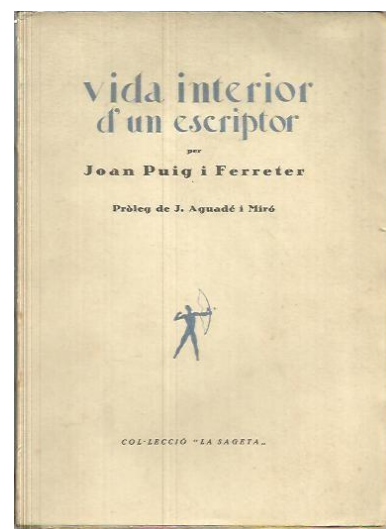

Figura E.5: *Vida interior d'un escriptor* (1928)
(Font: L'autor)

1934	Publica <i>Camins de França</i> .
1935	Ingressa al Consell Executiu d'Esquerra Republicana de Catalunya. Fa col·laboracions al periòdic <i>El Diluvió</i> i al setmanari <i>L'Horitzó</i> .
1936	Publica <i>La farsa i la quimera</i> . Després de l'aixecament militar, exerceix diversos càrrecs públics a la Generalitat. Al setembre és enviat a París amb el nomenament de delegat de la Generalitat a França, d'on ja no retornarà mai més.
1939	Instal·la la família a Le Havre, en previsió de marxar si esclata la guerra a Europa, mentre que ell continua a París. Acusacions d'apropiació indeguda de cabals públics. Enemistat amb altres exiliats catalans.
1940	Consol Puig i Ferrerter mor a Le Havre. Ha d'abandonar París, juntament amb la família, després de la derrota francesa i l'arribada imminent de l'exèrcit alemany. S'instal·len a la finca Les Sablons, a la Turena. Comença la redacció del cicle novel·lístic <i>El pelegrí apassionat</i> .
1942	Comença la redacció del dietari <i>Ressonàncies</i> a Les Sablons, que no acabarà fins a l'any 1952.
1946	Retorn a París. Acaba la redacció d' <i>El pelegrí apassionat</i> . Inicia contactes i gestions a efecte de la publicació d'aquest cicle novel·lístic. Impulsa la represa d'Edicions Proa per part de Josep Queralt.
1951	És nomenat ministre de Justícia del govern republicà a l'exili, càrrec del qual dimiteix el juliol de 1954 per causa de la salut malmesa.
1952	Edicions Proa publica, a Perpinyà, els dos primers volums del cicle novel·lístic <i>El pelegrí apassionat</i> : <i>Janet vol ser un heroi</i> i <i>Homes i camins</i> .
1955	Es publica <i>Vells i nous camins de França</i> , el quart volum d' <i>El pelegrí apassionat</i> , que serà el darrer que Puig i Ferrerter tindrà imprès a les mans. Deixa instruccions precises al testament sobre la manera de procedir en la publicació del volums pendents del cicle.
1956	Mor el dia 2 de febrer a París, d'una congestió cerebral. És enterrat al cementiri Père Lachaise.
1963	Josep Queralt, de Proa, publica <i>Pel camí dels desgreuges</i> , onzè volum d' <i>El pelegrí apassionat</i> , que serà el darrer que veura la llum a Perpinyà.
1975	Edicions 62 publica <i>Diari d'un escriptor. Ressonàncies, 1942-1952</i> , que recull les anotacions literàries del dietari.
1977	S'imprimeix, a Barcelona, <i>Ascensió</i> , i es tanca així la publicació d' <i>El pelegrí apassionat</i> .
1981	Proa publica <i>Memòries polítiques</i> , que aplega les opinions i les notes de tema polític del dietari <i>Ressonàncies</i> .

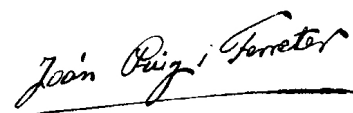
Figura E.6: Puig i Ferrerter en un miting
(Font: AELC)

Figura E.7: Puig i Ferrerter a París amb Pilar
(Font: AELC)

F| Biografia de Joan Puig i Ferrer

Presento en aquest annex una ressenya biogràfica de Puig i Ferrer. Malgrat que no tenim, encara, cap treball biogràfic amb un cert aprofundiment sobre l'escriptor de la Selva del Camp, la seva obra narrativa ofereix un marcat caràcter autobiogràfic, cosa que ens permet satisfer, si més no parcialment, aquesta mancança. Per altra banda, disposem de diversos testimonis, no sempre imparcials, de persones que van conèixer i tractar l'escriptor. Organitzo aquesta biografia a partir d'uns punts d'inflexió que permeten desbrossar uns períodes unitaris en la vida de Puig i Ferrer: la infantesa i la joventut turbulentes, que finalitzen amb la tornada del viatge a peu a França i l'inici de la seva producció teatral a Barcelona; els intents reiterats, que no acaben de reeixir mai, per fer-se un lloc professionalment com a escriptor i periodista; la via política com a sortida cap a una certa estabilitat vital i la consolidació del seu estil narratiu l'any 1934 amb *Camins de França*; i el viratge definitiu de l'exili a París, del qual no tornarà, marcat novament per la controvèrsia i un afany contra el temps per enllestir i publicar un cicle novel·lístic que, al seu dir, havia de consagrar-lo al cim de la novel·lística catalana.

F.1 Turbulències (1882-1904)

Joan Puig i Ferrer va néixer el dia 5 de febrer de 1882 a la Selva del Camp, una població del Camp de Tarragona que comptava aquell any amb tres mil i escaig habitants. La infantesa i la joventut de l'escriptor fou un període caracteritzat per les adversitats i les angúnies de diversa mena, que va patir des del mateix moment del seu naixement: era fill de Consol Puig i Ferrer i de Jaume Esquer Pons, cunyat de la mare, un ric terratinent oriünd d'Arbeca. El seu pare no el va reconèixer mai com a fill legítim, raó per la qual Puig i Ferrer va adoptar els cognoms de la mare, però les circumstàncies del seu naixement encara van tenir, com a mínim, dues conseqüències més: d'una banda, el marit de Consol Puig tampoc va legitimar l'infant i va abandonar l'esposa i, de l'altra, l'endemà mateix del naixement fou lliurat a una dida amb la finalitat d'apaivagar l'oprobri familiar, la qual es va fer càrrec de l'infant fins als sis anys, al molí de Batistó, a Alcover, una població veïna de la Selva del Camp que tindria des de llavors una significació decisiva en la biografia de l'escriptor —és la localitat, per exemple, on l'any 1907 va escriure *Aigües encantades*. Cal prendre esment, doncs, que Puig i Ferrer va passar els sis primers anys de la seva vida amb la família de la dida, en un molí que distava un quart d'hora a peu del nucli d'Alcover, per entendre l'estima que no perdria mai per aquesta família i per aquesta població del Camp, on tornaria reiteradament, i també alguns trets del seu caràcter i de les decisions que va prendre al llarg de la seva vida: d'entrada, una infantesa turbulenta.¹

Quan va tornar amb la mare a la Selva del Camp, va viure a casa d'un oncle matern, propietari rural mitjà, que va mostrar sempre un interès material per l'avenir del seu nebot. Va anar a l'Escola Municipal fins als deu anys, sense obtenir-ne un fruit que es pogués consignar mínimament, sigui per les mancances de la institució i els seus professionals, sigui per la falta d'aplicació del mateix Puig i Ferrer. Després,

1: «Les dites de la meua família m'assenyalen com un infant turbulent. Sembla que jo era un noi espavilat, però mancat de concentració per a aprendre.» *Camins*, p. 27.

Figura F1: El molí de Batistó, Alcover (Font: [Pobles de Catalunya](#))

va cursar un any a l'escola religiosa que la congregació del Cor de Maria tenia a la població, amb més profit acadèmic, per caure tot seguit en la pura sordidesa educativa i moral durant tres anys, que va passar en una escola particular de la Selva del Camp tot cursant els primers anys del segon ensenyament.² L'establiment, dirigit en solitud per un seminarista que havia penjat els hàbits, es caracteritzava pel desgavell pedagògic més irracional i la desídia absoluta del mestre, el qual, a més, s'aprofitava de la seva posició per iniciar algun dels seus alumnes, entre els quals Puig i Ferrer, en pràctiques homosexuals conjuntes, unes experiències que avui dia no dubtaríem a qualificar d'abusos. La situació esdevenia grotesca quan tots els alumnes, sense haver après res durant el curs, eren aprovats sense excepció en els exàmens lliures que feien a Tarragona per les coneixences del seminarista entre el professorat de l'Institut tarragoní. Malgrat tot, és en aquest període que se li va desvetllar l'interès per la creació poètica i la lectura, i va publicar les primeres poesies al setmanari *La Barretina* l'any 1896, de temàtica floral. Després d'un curs novament a l'escola selvatana de la congregació del Cor de Maria, va acabar el darrer any dels estudis secundaris a l'Institut de Reus, una població que dista una hora i mitja a peu de la Selva del Camp. Puig i Ferrer recorria cada dia aquest trajecte amb un company del mateix poble per assistir a classe. Encara que va començar el curs amb aprofitament, tal vegada més per amor propi i facilitat per algunes matèries que no pas per interès real, un esdeveniment cabdal per a la seva biografia literària va capgirar aquesta situació positiva: la coneixença de Josep Aladern i la colla de lletraferits que es reunia a La Regional, la llibreria que regentava al carrer Jesús de Reus.³ Amb tot, va aconseguir finalitzar el curs i que li aprovessin totes les matèries, potser, com va afirmar ell mateix anys després, «per misericòrdia».

Josep Aladern era el pseudònim amb què firmava els seus treballs Cosme Vidal, un alcoverenc apassionat, entre altres coses, per la literatura, que va saber encomanar el seu entusiasme a una colla de joves escriptors i guiar les actuacions del que més endavant s'ha conegut com el grup modernista de Reus. Puig i Ferrer hi va entrar en contacte el novembre de 1897 per mitjà d'una poesia que Aladern li va publicar a *Lo Somatent*. Des d'aquest primer intercanvi, la identificació de Puig i Ferrer amb el grup reusenc va ser completa, i moltes les hores passades a La Regional. Així, trobem les seves col·laboracions a *Reus Tranquil*, *La Nova Catalunya*, *Lo Lliri* i *Lo Ventall*. No hi ha dubte que va ser a les tertúlies de la colla, on va conèixer Hortensí Güell, Plàcid Vidal i Antoni Isern, i a les adelerades lectures que s'hi feien, que Puig i Ferrer va afermar una vocació incipient per l'escriptura. I també va ser a través dels projectes i les iniciatives que el grup va emprendre, amb més il·lusió que fortuna, que va entrar en la societat literària per no sortir-ne mai més.

Un pic va tenir acabats els estudis secundaris, va treballar d'aprenent de barber i de practicant de farmàcia sense cap entusiasme a la Selva del Camp, amb la finalitat d'aprendre un ofici que li permetés pagar-se la manutenció a Barcelona i així compaginar-lo amb els estudis superiors. Durant aquest període, va tenir diverses relacions amoroses amb noies de la població, sempre tortuoses i passionals, una característica de la seva convivència amb les dones que no va canviar mai. A principis de 1899 es va intentar suïcidar, sigui per una sublimació heroica d'aquesta experiència darrera —com va fer Hortensí Güell aquell mateix agost—, sigui per viure un estat emocional d'angoixa i torbació causat per la insatisfacció de les seves relacions amoroses i el descobriment de les circumstàncies tèrboles del seu naixement, o bé més probablement per la suma de totes aquestes raons. Després

2: «El mestre coneixia que el jutjàvem i ell es venjava de nosaltres. Als seus discursos idealistes i morals succeïren unes expansions agrestes, cíniques, amb les quals ens fuetjava, quan no ho feia amb el vit de bou. Nosaltres ens presentàvem dies seguits sense saber la lliçó amb un aplom i una barra insolents. Ell s'ho prenía amb indiferència o amb un cinisme burleta. Feia sàtires i mofes de la nostra pobra intel·ligència, o prediccions iròniques relatives al nostre esdevenidor. Pintava la ignorància del nostre poble, la vida precària dels propietaris rurals, la nostra ganduleria, el destí llastimós que ens esperava. Així emplenava les hores de classe i no ens explicava cap lliçó. Altres vegades feia una pintura, que volia ésser psicològica, de tots i cadascun de nosaltres. Retreia els nostres defectes morals i físics, ens posava en caricatura, feia frases mofetes i punyents que excitaven les nostres rialles.» *Camins*, pp. 53-54.

3: «Jo li vaig portar il·lusionat [a Josep Aladern] la meua llibreta de versos. Ell criticà, corregí, tallà al seu gust i aprovà o lloà amb gran alegria meua. De fet, esdevingué el meu guia i mestre. Jo l'obeïa en tot cegament; els seus consells eren per a mi un oracle.» *Camins*, p. 65.

Figura F.2: Joan Puig i Ferrer en la joventut (Font: [El País](#))

de superar aquest tràngol, es va traslladar a Barcelona i es va instal·lar a casa d'uns oncles, va començar a treballar de practicant en una farmàcia i no va tardar a matricular-se a la Facultat de Ciències per cursar els estudis de Farmàcia, que va abandonar després dels exàmens del primer curs. A aquest fracàs en els estudis, va seguir un altre desengany laboral: havia deixat la feina a la farmàcia i exercia d'ajudant de mestre d'escola, però l'aclapament que sentia a l'aula per no saber donar resposta a les seves obligacions docents, a causa de les mancances en la pròpia formació, el van fer desistir de continuar ensenyant. Va fer coneixença amb altres escriptors, va viure la bohèmia modernista i va aprofundir les seves lectures, amb obres que el van enlluernar com *Els herois* de Thomas Carlyle i *Éducation de la volonté* de Jules Payot, però la insatisfacció per la pròpia literatura també se li va fer present.⁴ Per a algú com Puig i Ferreter, que tenia una opinió elevada de les seves potencialitats, havia de resultar difícil no caure en un estat anímic de turment i impotència, davant d'una realitat caracteritzada per les deficiències de la pròpia educació, els fracassos amorosos, la incomprensió familiar i els problemes econòmics. Anys més tard, l'estil narratiu i el llenguatge utilitzats, a voltes descurats, encara deixaven veure aquests desordres, com una marca d'origen.⁵ La resposta que va donar a aquesta crisi va ser una fugida, en forma de viatge a peu, durant dos anys, per França, sense altres mitjans que els que es guanyava ell mateix pel camí, i que va ser també un viatge introspectiu que va propiciar un creixement espiritual i un canvi vital significatiu, com veurem tot seguit.

F.2 Cercant el camí (1904-1931)

Quan va retornar a Barcelona l'any 1904, Puig i Ferreter va abandonar la poesia que havia escrit fins aleshores i es va abocar a l'escriptura d'obres dramàtiques. El primer motiu d'aquest canvi rau en la seva voluntat de situar-se professionalment com a escriptor, cosa que el teatre li facilitava per damunt de la poesia, i el segon, en la necessitat d'abastar un públic més ampli per a la seva producció, com a representant del teatre regeneracionista més combatiu. La primera obra que va veure la llum fou *Diàlegs dramàtics* l'any 1904, una peça que havia escrit durant el viatge a França i que va obrir una etapa de producció teatral, plenament modernista, que es va cloure amb *La dolça Agnès* l'any 1914. Moltes d'aquestes obres ja mostren una característica present a tota la seva producció literària: l'ús de la pròpia biografia com a material literari. Així, per exemple, *La dama enamorada*, de 1908, que possiblement sigui la seva millor obra dramàtica, parteix d'una experiència d'amor i amistat amb Matilde Thevenot, mestressa de la propietat on va treballar de mossò a Villaines-en-Dues-Mois, durant el seu viatge a França. D'aquest mateix any és *L'art dramàtica i la vida*, una conferència sobre les seves idees dramàtiques durant aquesta etapa, pronunciada al Teatre Novetats, en un cicle organitzat per Adrià Gual. L'escriptor selvatà es va convertir així en una de les figures del teatre modernista.

Durant aquests anys Puig i Ferreter també va intensificar les seves col·laboracions a la premsa catalanista i republicana, com ja havia fet anteriorment en revistes modernistes com *L'Avenç* i *Catalònia*, amb articles a *El Poble Català*. Sembla segur que les necessitats econòmiques el van portar, l'any 1911, a treballar com a redactor nocturn al diari *La Vanguardia*, conservador i monàrquic. S'hi va estar fins a 1920, malgrat que l'experiència el va decebre profundament, com va explicar després a la novel·la *Servitud*. (*Memòries d'un periodista*). Cal entendre la dedicació conjunta

4: «Jo, que havia d'agafar el cel amb les dents, era un residu malaltís, l'herència impotent i malaurada d'un dissipat. Vaig tenir consciència que era un detritus humà.» *Camins*, p. 298.

5: «Els punys closos, desesperadament, he viscut jo molts dies de la meua vida i qui sap si aquesta no és la impressió que deixen molts dels meus actes i si una manca de tendresa i de dolçor no és la característica de la meua personalitat tot i haver-me esforçat a polir les violències del meu caràcter i haver-me decantat devers la bondat i l'altruisme per tal de collir, dels meus propis actes, la tendresa i la dolçor que sovint he trobat a mancar al meu entorn, i dintre meu mateix, en les hores més compromeses de la meua vida.» *Camins*, pp. 111-112.

Figura F.3: Joan Puig i Ferreter cap a 1910 (Font: [Wikipedia](#))

al teatre i el periodisme, doncs, com una obligació imposada per la seva voluntat de professionalització, de viure de l'escriptura, més que no pas com un desig d'esdevenir periodista.⁶ Amb tot, l'activitat periodística va ser constant durant tota la dècada, i va persistir, amb menys intensitat, encara als anys trenta. Per altra banda, també va temptejar la traducció, possiblement amb la mateixa finalitat pecuniària, i va publicar les versions catalanes d'*El marxant de Venècia* de Shakespeare i d'*Els menestrals* de Maksim Gorki, l'any 1909, i *El domini de les tenebres* de Tolstoi, el 1912, per mitjà de les traduccions franceses.

En un altre ordre de coses, més personal, va fer un segon viatge a peu a França amb Antoni Isern el 1905 —el qual, després de tornar-ne desenganyat abans que el seu company, es va suïcidar al castell de Burriac passats uns mesos— i també va ser a Itàlia. El 1913 es va llicenciar en Filosofia i Lletres, en l'especialitat d'Història, a la Universitat de Barcelona, uns estudis que l'any 1910 s'havia vist impellit a començar. Així mateix, el 1918 es va casar amb Clotilde Barranco, amb qui tingué dues filles: Pilar, nascuda el 1920, i Eva, l'any 1927. Sembla que se situava en plena maduresa vital i deixava enrere definitivament l'estètica modernista de la seva joventut.

Val a dir que el Noucentisme arribava l'any 1914 a la seva culminació, i els èxits que Puig i Ferrer havia assolit el 1908 amb *Aigües encantades* i *La dama enamorada* no es van repetir amb les obres dramàtiques posteriors. Després d'un temps de silenci, va encetar l'any 1917 una segona etapa de producció teatral que podem veure com un intent d'adaptació a l'estètica noucentista que agradava al gust burgès dels espectadors, però no se'n va sortir. L'etapa es va tancar amb l'estrena d'*Un home genial* l'any 1923, una peça que satiritza el món del teatre acomodaticí al qual Puig i Ferrer s'havia plegat en contra del propi temperament i que censura d'una manera cruel aquesta actitud mesella, i la segona versió de *La dama enamorada* l'any següent. De nou en una cruïlla decisiva de la seva vida, l'escriptor selvatà va cloure definitivament la seva producció teatral —llevat d'*Anna darrera la cortina* de 1936— i va iniciar llavors una carrera novel·lística, apartada dels corrents narratius que neixen del Noucentisme, que constitueix de fet la seva principal contribució a les lletres catalanes. Aquest canvi de registre també va ser motivat per la simple necessitat pecuniària, i novament la precarietat econòmica l'obligava a una tasca periodística que feia a desgrat:⁷ va marxar de *La Vanguardia* l'any 1920 per entrar de redactor nocturn, com ja feia al diari conservador, a *El Día Gráfico*, on s'hi va estar fins a 1922; posteriorment va treballar a *Tribuna*, ara com a redactor diürn, i també el va dirigir de forma ocasional, així com el setmanari *Mar i Cel*. A més a més, va sovintejar les col·laboracions en la premsa més diversa: de *La Campana de Gràcia* i *L'Esquella de la Torratxa* a *La Publicitat*, passant per *La Veu de Catalunya*, *La Nova Revista*, *L'Opinió*, *Revista de Catalunya*, per citar-ne algunes.

Els primers textos narratius de Puig i Ferrer són molt anteriors a aquesta cruïlla de l'any 1924. En efecte, entre les primeres provatures literàries reusenques, ja hi trobem algunes proses, i durant els anys de joventut a Barcelona va col·laborar a la premsa modernista també amb alguna prosa més. La primera narració extensa que va publicar és *La novel·la d'Esther*, de 1918, una *nouvelle* aplegada a la col·lecció *La Novel·la Nova*, on publicaven un bon nombre de narradors que provenien del Modernisme, com Víctor Català, Apelles Mestres, Pompeu Gener i Plàcid Vidal. Es tractava d'una col·lecció setmanal de novel·les brevíssimes, de gust popular, que va tenir continuació uns anys després en una nova col·lecció, *La Novel·la d'Ara*, en la qual Puig i Ferrer va treure l'any 1925 justament la seva primera novel·la, encara breu, *L'home que tenia més d'una vida*, amb la qual havia obtingut el premi que

6: «El senyor Perera m'escriu de tant en tant. Em diu que a Barcelona se'm té per un home perillós, per un terrible enemic de la societat actual. "No pensi pas tornar —em deia en la darrera carta— si la seva posició no li permet viure del tot independent. Dubto que en cap diari trobés un racó on guanyar-se el pa. La nostra gent (i menys la que en diem intel·lectual) no perdona un excés de dignitat fins a la imprudència. Ara, més que mai, vostè s'ofegaria entre nosaltres. Si sabés com som moltons!"» *Servitud*, p. 199.

Figura F.4: Joan Puig i Ferrer cap a 1920 (Font: L'autor)

7: «El periodisme, que em feia viure miserablement, l'odiava com una cosa vil. Odiava tot el que em distreia un moment, o m'apartava més ben dit, de la meua passió intel·lectual i espiritual. Tot em semblava constrènyer la llibertat del meu esperit, la independència absoluta que jo volia, o que exigia la meua passió intel·lectual i espiritual.» *Diari*, p. 170.

convocava la col·lecció. L'any següent es faria novament amb el premi, gràcies a *Els tres atlucïnats*, que va ser publicada en tres volums a causa de la seva llargària i que el va consagrar com a autor narratiu. Entre altres coses, el llibre tracta de la necessitat de lliurar-se a la pròpia vocació, sense angoixes materials, i de la pugna en què viu l'artista modern entre la vida quotidiana i l'escriptura, uns temes que Puig i Ferrer experimentava llavors en primera persona.

A banda de narracions i novel·les breus, algunes de les quals va recollir al volum *Una mica d'amor*, amb el qual va guanyar el Premi Concepció Rabell de 1927, l'escriptor selvatà va publicar fins a l'any 1931 tres novel·les més. En totes, el material novellístic principal és la pròpia biografia, sempre filtrat a través del temperament passional de l'autor, que no aconsegueix gairebé mai narrar les experiències vitals amb distància ni ponderació.⁸ Possiblement tampoc ho pretenia, però llavors passa que la personalitat abassegadora de Puig i Ferrer sovint vessa per tota la narració i anul·la qualsevol possibilitat de pluralitat i de perspectiva diferent. Com que tota l'energia es focalitza en el missatge, el llenguatge i l'estil se n'acaben ressentint i trobem passatges amb certa descurança. De fet, són textos que no presenten cap de les innovacions tècniques que ja eren corrents a la novel·la europea del moment, sinó que es troben més propers al realisme i el naturalisme del segle anterior. El referent immediat és Fiódor Dostoievski, per qui Puig i Ferrer sentia llavors una estima profunda⁹ —cal recordar que l'escriptor selvatà va exercir de director literari de Proa des de la seva fundació l'any 1928 i va dirigir la Biblioteca A Tot Vent, des de la qual va impulsar la traducció al català de novel·les importants de la literatura europea: per exemple, *Crim i càstig*, de Dostoievski, en traducció d'Andreu Nin, l'any 1929. Ara bé, malgrat que comparteixen atmosferes passionals i personatges atribolats, no trobem en l'autor català la profunditat psicològica del rus, sinó caràcters sensuals, immanents, ben ajustats a la realitat viscuda. Doncs bé, la primera d'aquestes novel·les és *Servitud. (Memòries d'un periodista)*, de 1926, en què narra la seva experiència a *La Vanguardia* i fa un retrat sarcàstic i feroç, implacable, de la redacció del periòdic. *Vida interior d'un escriptor*, de 1928, que va rebre algunes crítiques molt poc favorables, parteix d'un dietari personal per bastir un text a mig camí entre la novel·la, les memòries i l'assaig. La darrera és *El cercle màgic*, potser la millor de les tres, guanyadora de l'edició de 1929 del Premi Joan Crexells. El protagonista, Janet Masdeu, *alter ego* de l'autor, que tornarem a trobar a *El pelegrí apassionat*, simbolitza l'idealisme de l'heroi i el seu caràcter vitalista, en un text que versa sobre les falses il·lusions i els enganys que els humans ens autoinduem a creure, i que conté alguns elements de la novel·la psicològica.

F.3 Un cert equilibri (1931-1940)

El dia 14 d'abril de 1931 es va proclamar la República. S'iniciava per a Joan Puig i Ferrer, com per a la majoria de la població del país, un nou tombant decisiu en la vida personal i col·lectiva. En ambdós vessants, el període va començar bé per a l'escriptor de la Selva del Camp, gràcies a una intensa activitat política com a membre d'Esquerra Republicana de Catalunya, que també li va reportar una certa estabilitat econòmica i el reconeixement públic, però va acabar penosament, amb una Guerra Civil i un conjunt d'incidents, acusacions i polèmiques que el van obsessionar fins a l'amargor durant tot l'exili. Va ser diputat per Barcelona a les Corts constituents de la República fins a 1933 i, per la mateixa demarcació, al nou

8: «Vaig lliurar-me a la novel·la encara amb més passió del que havia fet abans amb el teatre. Passió interior, passió creadora que no et deixa pensar en el lector, com en fer teatre no pensava en el públic. És això un bé? És un mal? Jo encara no ho sé, però el meu temperament era el d'apassionat, llavors sobretot, i la novel·la, al meu sentir, estimulà, excità més la meua passió que el teatre. Com a autor, vaig posar més de la meua vida personal en la novel·la. Si em pogués explicar, fer-me entendre... Una novel·la viva no és un anecdotari, ni un ideari de l'autor. Però idees, fets, sensacions, sentiments, caràcters, en el veritable novel·lista, per objectiu que sigui, participen molt de la vida personal de l'autor, quan no és en ell mateix, d'ell mateix que tot s'engendra. Les grans obres no són fetes solament d'observacions, sinó molt d'introspecció, de projecció d'un mateix.» *Diari*, p. 151.

9: «Voldria que certs autors entre els que més admiro haguessin influït benigneament en la creació de la meua obra. [...] ДОСТОЙЕВСКИЙ: Pel dramatism psicològic i de l'acció. Pel cristianisme que es desprèn de Dostoievski. Per una certa crueltat de realisme psicològic i un cert fantàstic naixent del realisme en profundor. Tot el molt profund pel real va cap al fantàstic. Un cert salvatgisme del que furga molt endins. De vegades Dostoievski fa pensar en un senllar. Pel seu art suprem de novel·lar, que molts no han entrevist i el creuen poc artista, quan n'era per damunt de tot. Per la seva adoració de la bellesa. Pel realisme del seu estil aparentment banal, quan és el veritable estil de la novel·la. Per alguns monstres que també pintaré. Per la invenció de psicològiques i d'històries i la profusió, que en ell és riquesa, tan diferent de l'estil francès de novel·lar.» *Diari*, pp. 402-403.

Parlament de Catalunya, elegit el 20 de novembre de 1932. Sota les sigles del partit, va desplegar una important actuació de propaganda a través de les comarques catalanes durant tota l'etapa republicana, va impulsar accions polítiques —sense èxit— per al foment del teatre popular, va ser membre de la Junta de Museus de Barcelona i, finalment, va ingressar al Consell Executiu d'Esquerra Republicana. Per altra banda, va exercir de professor de Cultura i d'Educació Cívica a l'Escola del Treball, com a funcionari de la Generalitat, i va continuar la tasca periodística, amb el càrrec de director de *La Campana de Gràcia* a partir de l'any 1932, i amb col·laboracions habituals al periòdic *El Diluvio* i el setmanari *L'Horitzó*.

Pel que fa a la creació literària, Puig i Ferreter va publicar l'any 1934, a partir de materials anteriors, la novel·la *Camins de França*, que probablement sigui la seva millor obra literària. Es tracta, en la primera part, d'unes memòries d'infantesa i joventut —malgrat que obvia els primers anys passats a Alcover—, en què es detallen les peripècies de la seva formació i de la seva evolució moral, com a origen del periple vital que el portarà a reconèixer-se més endavant com a escriptor; en la segona part, explica cronològicament el viatge a França, a peu, que va cloure la seva joventut al Camp de Tarragona i el va situar com a dramaturg modernista a Barcelona. Del mateix any és *On són els pobres?... i altres històries de Nadal*, que aplega un conjunt de contes, i el 1936 va veure la llum *La farsa i la quimera*, una novel·la en tres volums que l'autor situa a la Moixera, un nom sota del qual es reconeix la Selva del Camp, i que li serveix per passar comptes amb els seus habitants, a qui majorment satiritza. També va treure una adaptació de *Peer Gynt*, de Henrik Ibsen, en comú amb Ventura Gassol, i va escriure el drama *Anna, darrera la cortina*, després de molt de temps sense dedicar-se al teatre.

Aquest període d'equilibri entre una activitat política i professional reeixida i una vida literària també satisfactòria va ser destruït l'estiu de 1936 per l'arribada de la guerra. Llavors, Puig i Ferreter va iniciar el darrer viratge de la seva trajectòria vital. Dies abans de l'aixecament militar, era a París justament per promocionar l'Olimpíada Popular que s'havia de celebrar a Barcelona, de caràcter antifeixista, com a alternativa als Jocs Olímpics que l'Alemanya nazi va organitzar l'agost d'aquell mateix any. De nou a Barcelona, amb la guerra començada, va ser nomenat comissari delegat de la Generalitat a Montserrat, amb la finalitat de garantir la seguretat dels monjos i facilitar la tasca de la seva evacuació, protegir els béns culturals religiosos que es trobaven en perill i instal·lar una casa de convalescència al monestir. Després, va rebre el nomenament de conseller d'Assistència Social en els dos primers governs de la Generalitat que es van constituir després de la derrota de la revolta militar a Barcelona. A mitjans de setembre, va ser cessat com a conseller i enviat a París amb el nomenament de delegat de la Generalitat a França i una partida econòmica a la seva disposició per a la compra de material bèl·lic i fer altres intercanvis que afavorissin el Govern republicà. Ja no en va tornar més, i es van succeir uns anys d'aprofitaments il·lícits, polèmiques i acusacions públiques, violències i baralles; després li va caure al damunt la major desgràcia col·lectiva que ha assolat mai Europa, però en el terreny personal per primera vegada va poder viure un temps lliurat completament a la vocació literària.¹⁰

Després de la publicació del segon volum del dietari l'any 1981, ja no són defensables els dubtes sobre l'apropiació indeguda dels cabals públics que Puig i Ferreter tenia a la seva disposició. Que altres consellers i alts càrrecs de la Generalitat també participessin en la repartició, evidentment no justifica aquesta acció en un país en guerra i milers d'exiliats en condicions insuportables.¹¹ Les acusacions no van

Figura F.5: Joan Puig i Ferreter cap a 1930
(Font: [Enciclopèdia Catalana](#))

10: «Un cop a París, les facilitats que em foren donades per guanyar algun diner, per arraconar alguns diners [...], això significava per a mi la llibertat del meu esperit, l'allunyament definitiu de la política i la possibilitat de lliurar-me, finalment, prop dels seixanta anys, a la meua obra d'escriptor, la sola, la gran, la incoercible ambició de la meua vida.» *Diari*, pp. 377-378.

11: «He pogut escriure aquesta obra [*El pelegrí apassionat*] amb la relativa llibertat econòmica que m'ha vingut d'uns diners que són de Catalunya i que jo mai no havia tingut. Amb aquesta obra, doncs, pretenc tornar a Catalunya el do que ella m'ha fet. Que se m'excusi la pretensió. I més que pretensió és ambició, aspiració. Si m'he errat que em perdonin Catalunya i els bons catalans. Jo hauré fet això, aquesta obra, perquè he tingut una certa llibertat econòmica, que altrament, si m'hagués hagut de guanyar la vida amb no sé quins treballs, no l'hauria poguda fer.» *Memòries*, p. 207-208.

tardar en aparèixer, en vista de la vida que portava l'escriptor selvatà a París, i es va suscitar una trista polèmica, plena d'agror, que es va allargar més enllà de la seva mort. Va ser bandejat d'alguns cercles catalans de l'exili, i també es va barallar amb antics amics per causa de negocis fallits. Tot plegat el va apartar de la vida pública i el va encarar a l'acompliment obsessiu del seu darrer projecte literari.

F.4 Afanys (1940-1956)

Durant la primavera de 1940, amb la derrota francesa i la invasió alemanya, Joan Puig i Ferrer es va veure obligat a deixar París i refugiar-se a la finca Les Sablons, propietat del seu amic Ventura Gassol, a Saint-Martin-le Beau, un poble de la Turena. S'hi va estar fins a l'any 1946, amb la família, i fou en aquest període que va endegar la redacció del cicle novel·lístic *El pelegrí apassionat*, l'obra magna que, al seu dir, havia de culminar la seva producció literària i consagrar-lo al capdamunt de la narrativa catalana.¹² L'acabament del cicle i la seva publicació van esdevenir per a l'escriptor de la Selva del Camp una obsessió fins a la seva mort el febrer de 1956, i l'ocupació primordial del seu exili, juntament amb la redacció del dietari *Ressonàncies*, començat l'any 1942 també a Les Sablons, de temàtica literària i política, que no seria publicat fins molts anys més tard en dos volums: *Diari d'un escriptor. Ressonàncies, 1942-1952*, de 1975, que recull les notes i les observacions de caire literari, i *Memòries polítiques*, de l'any 1981, on es recullen les de tema polític, amb algunes opinions polèmiques sobre personatges històrics del catalanisme, que potser hem de llegir atenent les diverses acusacions i polèmiques viscudes els anys immediatament anteriors. Per altre costat, als darrers temps de la seva vida, es va sentir abocat altra vegada a l'escriptura de poesia.

Quan va tornar a París l'any 1946, doncs, es va concentrar en la redacció d'*El pelegrí apassionat* i va iniciar els contactes per a la seva publicació: en primer lloc, amb Jaume Aymà, a qui tot just el govern de la dictadura havia permès iniciar una col·lecció en català, i després amb Josep Janés, però les gestions no van donar els resultats desitjats, així que a partir d'aleshores el seu objectiu va ser reprendre les Edicions Proa. Quan Josep Queralt i Ramon Xuriguera van tornar a posar en funcionament Proa l'any 1951 a Perpinyà, Puig i Ferrer hi va exercir novament de director literari, mentre que patrocinava la publicació dels seus propis llibres, a causa de les dificultats per aconseguir protectors i la impossibilitat de mantenir el funcionament de l'editorial amb les vendes de llibres. El primer volum del cicle, que consta de dotze novel·les, és *Janet vol ser un heroi* i va sortir l'any 1952. El darrer que Puig i Ferrer va veure publicat és el quart de la sèrie, precisament *Vells i nous camins de França*, de 1955. Després de la mort de l'escriptor selvatà, Queralt va continuar la impressió dels volums que quedaven, fins a l'onzè, *Pel camí dels desgreuges*, que va aparèixer l'any 1963. La darrera novel·la no va veure la llum fins a 1977 a Barcelona. El cicle novel·lístic dibuixa un gran retaule de la vida literària i política de la Catalunya que va viure Puig i Ferrer, amb molts dels seus protagonistes perfectament identificables, i reelabora nombroses de les novel·les que havia escrit fins aleshores. L'afany per enllestir *El pelegrí apassionat* respon, per damunt de tot, a l'ambició literària del seu autor, a la voluntat de construir una extensa novel·la a la manera de la *Recherche* proustiana, que esdevingués la culminació de la novel·lística catalana contemporània. Malgrat que Puig i Ferrer disposava del material novel·lístic, l'impuls explicatiu va desbordar la narració, com

12: «I, tanmateix, a seixanta anys, amb el peu a l'estrep, com diu l'entranyable Cervantes, vaig a fer una darrera provatura. Reunint plans antics, agrupant-los per guanyar temps davant la temença de la mort i la seguretat que ja ella ha partit en viatge per venir-me a cercar, modificant el vell, enriquint-lo amb les noves experiències que la vida i l'atzar m'han dut (no sempre falaguers i joiosos, dolorosos sovint), vaig a intentar de fer una obra d'art d'una plena unitat de pensament, reveladora d'allò que sempre m'ha fet patir de no haver sabut o pogut revelar, i que em faria morir descontent de mi, ja que no dels altres, si a l'hora de l'etern silenci no hagués balucejat a cau d'orella d'alguns allò que no he cessat de balucejar-me a mi mateix al llarg de les mil vicissituds que han emplenat els meus anys. El temps s'escurça davant meu. Cal aprofitar-lo avariciosament.» *Diari*, pp. 95-96.

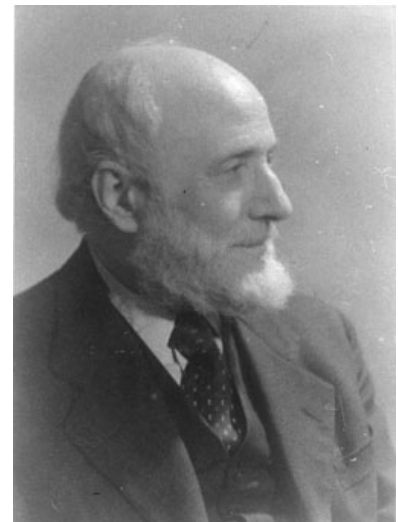

Figura F.6: Joan Puig i Ferrer a l'exili (Font: AELC)

li havia passat en altres textos, i la necessitat de la justificació, de mostrar un costat determinat de la pròpia experiència, fa que el cicle es converteixi en una obra desigual a pesar de les virtuts que també guarda, afeixugada per la personalitat del seu autor, potser detallista i reiterativa en excés, sovint expiatòria, a voltes fins i tot venjativa i rancuniosa.¹³

Puig i Ferrerter encara va tenir esma d'acceptar, al novembre de 1951, el nomenament com a ministre de Justícia del govern republicà a l'exili, però al juliol de 1954, amb la salut ja malmesa, va dimitir del càrrec. Va morir el dia 2 de febrer de 1956 a París, d'una congestió cerebral, sense haver tornat al Camp de Tarragona que l'havia vist néixer, ni haver imprès completament el cicle *El pelegrí apassionat*, el títol que fa més justícia al tremp del seu autor.

13: «I quan em poso a corregir [*El pelegrí apassionat*] m'adono que no és pas l'estil que em crida l'atenció, que mou el meu interès, sinó les meves invencions que encara se m'acuden, allò que hi afegiria de noves situacions novel·lesques, noves escenes, nous diàlegs i aprofundiments dels personatges, i nova vida, en conjunt, creada per la imaginació però pouada en la realitat i enfonsant-hi de més en més les arrels, com si el meu art es concentrés en el poder d'invençió i de creació i no pas en la perfecció i bellesa d'estil. Això sóc jo com a escriptor i no res més.» *Diari*, pp. 417-472.

G | Textos complementaris

G.1 «Als amics», d'Antoni Isern

Poema d'Antoni Isern publicat al recull *Esplets d'ànima jove* (Barcelona: Impremta Catalana, 1903); cito per l'edició inclosa a *Obra literària* (Alcover: Centre d'Estudis Alcoverencs, 1984), a cura de Joan Cavallé i Magí Sunyer.

Als amics

Oh, Soledat, fa massa temps que, sola,
captives la meva ànima ansiosa;
el moviment i l'aire que revola
m'ha inspirat una vida més hermosa.
Vull enaltir-me i viure amb harmonia,
deixant rastre de llum i d'alegria.

Veniu, amics, que fins al darrer dia,
tranquil·lament vull tindre-us a ma vora;
trobareu en la meva companyia
consol per la vostra ànima que plora.
Veniu i restabliu-se a la ventura,
entre els dolços encants de la Natura.

Si vosaltres sentiu la vida dura,
no defalliu, vençuts per la tristesa;
si enlairar-vos voleu a la llum pura
per a alcançar una pròdiga bellesa,
lluiteu contra del Mal, i, tots a l'hora,
deslliureu-vos del fang, salteu a fora.

Si sota el jou vostra ànima avui plora,
trenqueu amb un esforç aqueixa carga,
destruiu l'opulència que atresora
riqueses que augmenteu amb pena amarga.
Quan guanyada tingueu eixa victòria,
veniu, donaré esplai a vostra glòria.

Ja vençuda allavors tota l'escòria,
per sempre a vostres peus serà rendida,
i aleshores serà satisfactòria
la Bellesa i la Pau de nostra vida.
La llibertat de més esplendidesa,
serà l'espai amb tota sa grandesa.

I amb la força de nostra juvenesa,
treballarem la terra productora;
pulcra i exuberant, amb sa tendresa,
naixerà la llavor germinadora
pel gran sosteniment de nostra vida,
sempre meravellosa i enaltida.

Una voluntat ferma i atrevida
tindrem al cor, pel goig de l'existència,
cantant a chor un himne ple de vida,
brindant amb entusiasme, amb eloqüència,
amb crits que sortiran del fons del cor,
pel Progrés, per la Pau i per l'Amor.

G.2 Una crítica a *La Escena Catalana*

Aigües encantades es va estrenar al Teatre Romea, de Barcelona, la nit del 22 de març de 1908. Al setmanari *La Escena Catalana* (any III, núm. 79) del 4 d'abril de 1908 va aparèixer una crítica sobre aquesta representació, que reproduïxo tot seguit (amb l'ortografia normalitzada i la puntuació adaptada als criteris sintàctics).

Potser tenen raó els qui sostenen que el conflicte social en què fonamenta la seva última obra el senyor Puig i Ferrer és imaginari, per quan avui en els nostres pobles no hi ha tals gegants fellons,¹ sinó modestos i pràctics molins de vent, els quals pequen potser pel vici contrari del que se'ls atribueix en el drama supradit, això és, per un excés d'esperit pràctic; i no els en manca gens de raó als que troben la figura de la Cecília desesperadament antipàtica i... bisexual; mes, amb tot, a *Aigües encantades* hi ha... visions justíssimes d'una exquisida bellesa, personatges ben sostinguts i escenes interessants.

Davant d'aquesta obra, és impossible sostreure's del record d'*Un enemic del poble* de l'Ibsen, i és clar que això perjudica notablement l'efecte que ha de produir. El problema plantejat pel geni noruec és més humà, més universal, més lògic; l'escena cabdal en ambdues obres, la del míting, té en la

de l'Ibsen una transcendència que no assoleix la d'*Aigües encantades*; i en els procediments, mentre aquella assenyala nous indrets a la preceptiva, aquesta se sent perjudicada per emmotllar-se a la vella tècnica, fins al punt de desnaturalitzar el personatge principal sols per seguir comptant amb l'amor com a record suprem de l'interès dramàtic.

El senyor Puig i Ferrer té condicions indiscutibles per al conreu del teatre i no dubtem que, quan encerti un assumpte, triomfarà definitivament, mes, sense dir que aquesta vegada hagi fracassat, perquè l'obra ha tingut un bon èxit per moltes raons merescut, no ha arribat encara amb ella al lloc que té dret a ocupar entre els nostres autors.

J. E. S.

¹: 'Irats, irritats violentament, enfurits'.

G.3 Una crítica a *De Tots Colors*

Al setmanari *De Tots Colors* (any I, núm. 13) del 27 de març de 1908, cinc dies després de l'estrena, va sortir una crítica de la primera representació d'*Aigües encantades*, que reproduïxo tot seguit (de nou, amb l'ortografia normalitzada i la puntuació adaptada als criteris sintàctics).

Si totes les escenes de *Aigües encantades*, drama en 3 actes d'en Puig i Ferrer estrenat diumenge a Romea, tinguessin la mateixa vibració i intensitat del començament de l'obra, *Aigües encantades*, prescindint d'escoles i tendències, hauria estat un bon èxit. Mes no va passar així i, des de la segona meitat del primer acte, tot va esblairar-se i va confondre's i, si bé l'autor triomfava en la bellesa del diàleg i en certs moments de la acció, el conjunt de l'obra no va pas convèncer. Allà hi manca unitat; vida en els personatges i realitat en el conflicte escènic. Allà hi sobren idees i discussions i discursos i, el que és més de doldre en un pensador, la serenitat esdevé sovint passió.

Certs personatges, com el desconegut, no hi són més que en esbós, i la noia i el pare, pequen de rigidesa. En canvi, el de la mare està ben sostingut i el mateix pot dir-se d'alguna altre figura episòdica...

Allò més d'elogiar i aplaudir en el drama d'en Puig és la valentia amb què és concebut i realitzat. I són d'elogiar també certs detalls d'un gran valor poètic, com aquella tornada

del pastor al final del segon acte, quan ve la pluja i el poble apedrega l'enginyer... Aquell moment i la intenció de l'autor, al començar l'acte, de pintar individualment la multitud abans de fer-la intervenir en l'acció, varen semblar-nos dos grans encerts del dramaturg i del poeta.

Referent al tercer acte, és desballestat i pobre. L'acció es retarda i els personatges ens parlen de coses que, si bé aïlladament tenen valor, en canvi, en aquells instants no ens interessen gens. Aquelles prèdiques de la noia *feminista*, no venen a to ni dintre el drama ni dintre el mateix caràcter de la noia. I només el final del acte, precís i sobri, aconseguix posar-nos de nou en escena.

Aigües encantades fou representat amb força afecte. En Borràs, en Vinyes, en Tort, en Sirveni, en Daroqui, la Clemente, la Xirgu i tots els altres, varen portar-se bé. I els conjunts s'aplaudiren per l'encert i traça amb què es movien.

Espill

Colofó Aquest document s'ha compost amb \LaTeX mitjançant les classes `kaobook` i `KOMA-Script`, i s'ha utilitzat la família tipogràfica Fira Sans d'Erik Spiekermann, sota llicència `SIL Open Font`. El disseny del document privilegia la seva visualització en suport electrònic, però també roman venturosament subjecte a les virtuts del suport paper gràcies al format Adobe PDF. En aquest sentit, de cara a la seva impressió, les mides del document són 216 per 279 mm (ANSI Letter).

